

Zicht op impact

Een onderzoek naar het kwalitatief evalueren van de maatschappelijke impact van gesubsidieerde media-innovatieprojecten

Naam: Maaïke de Boer

Studentnummer: 453982

Supervisor: Dr. Mijke Slot

Master Media Studies - Media & Cultuur
Erasmus School of History, Culture and Communication
Erasmus Universiteit Rotterdam

Master Thesis
Juni 2017

Zicht op impact

ABSTRACT

De Nederlandse overheid investeert steeds minder geld in wetenschappelijk onderzoek en innovatie. Ook de mediasector heeft hieronder te lijden. De afnemende mate waarin geïnvesteerd wordt in innovatie leidt ertoe dat onder andere fondsen het op zich nemen innovatieve mediaprojecten te ondersteunen, en daarmee maatschappelijke waarde proberen te creëren. Deze fondsen zijn op zoek naar een manier om inzicht te krijgen in de effecten van de activiteiten die zij ondersteunen. Onderzoek naar methoden voor het kwalitatief evalueren van maatschappelijke impact is echter nog zeer beperkt, zeker in de context van innovatiefondsen. Om deze redenen is in dit onderzoek gepoogd op basis van inzichten en ervaringen van zowel fondsen als projectaanvragers adviezen op te stellen met betrekking tot het kwalitatief evalueren van maatschappelijke impact. De onderzoeksvraag daarbij luidt: Hoe kan de maatschappelijke impact van gesubsidieerde media-innovatieprojecten kwalitatief geëvalueerd worden binnen de context van fondsen in Nederland?

Aan de hand van interviews met zes fondsen en tien projectaanvragers zijn inzichten met betrekking tot het evalueren van maatschappelijke impact vergaard en geanalyseerd. Uit de analyse blijkt dat zowel fondsen als projectaanvragers allerlei termen gebruiken om over maatschappelijke impact te spreken. Hoewel in theorie een oplossing wordt geboden voor het ontbreken van een expliciete definitie van maatschappelijke impact, blijkt in de praktijk het evalueren van maatschappelijke impact op die manier niet haalbaar. Deze uitkomst zou zelfs tot de vraag kunnen leiden of we in de toekomst misschien afstand moeten doen van het gebruik van de term maatschappelijke impact om de waarde van interventies uitgevoerd door fondsen en projecten beter te kunnen beschrijven. Daarnaast wordt het bewerkstelligen en evalueren van maatschappelijke impact in de theorie over het algemeen als een lineair proces omschreven. Uit de analyse blijkt echter dat het bewerkstelligen van maatschappelijke impact in de praktijk veel meer de vorm van een iteratief proces aanneemt. Hieruit kan geconcludeerd worden dat het wellicht opportuun is om de lineaire structuur van het bewerkstelligen en evalueren van maatschappelijke impact te herdenken. Door verward te zijn in het iteratieve proces en projecten stap voor stap te helpen wordt indirect geïnvesteerd in het project. Fondsen worden op deze wijze onderdeel van de impactontwikkeling.

KEYWORDS: maatschappelijke impact, media-innovatie, fondsen, projecten, impact, impact evaluatie, waardeketenmodel

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1 Onderzoeksvraag.....	5
1.2 Wetenschappelijke relevantie	7
1.3 Maatschappelijke relevantie.....	7
1.4 Samenwerking SIDN fonds	8
1.5 Leeswijzer	8
2. Theoretisch kader	9
2.1 Media innovatie	9
2.2 Het ‘impactdenken’	11
2.3 Het definiëren van impact	11
2.4 Impact Value Chain	13
2.5 Het evalueren van impact.....	15
2.6 Conclusie.....	19
3. Methode	21
3.1 Kwalitatief onderzoek	21
3.2 Respondenten en wervingsprocedure	22
3.3 Operationalisering.....	23
3.4 Dataverzameling en analyse	25
3.5 Bijdrage SIDN fonds.....	26
3.6 Validiteit en betrouwbaarheid.....	26
3.7 Conclusie.....	26
4. Resultaten	28
4.1 Definities van maatschappelijke impact volgens fondsen	28
4.2 Impactevaluatie door fondsen	35
4.3 Definities van maatschappelijke impact volgens projectaanvragers	44
4.4 Impactevaluatie door projecten	48
4.5 Conclusie.....	53
5. Conclusie	56
5.1 Conclusie in relatie tot de praktische en theoretisch implicaties	56

5.2 Aanbevelingen vervolgonderzoek	59
Literatuur	61
Bijlage A Lijst methoden	64
Bijlage B Lijst fondsen	68
Bijlage C Lijst projecten	71
Bijlage D Topiclists	74
Bijlage E Toestemmingsformulier.....	80
Bijlage F Netwerkschema's data-analyse	82

1. Inleiding

“Het Rijk gaat minder geld vrij maken voor wetenschappelijk onderzoek en innovatie.” (NU.nl, 2014).

In 2014 meldde onderzoeksbureau Rathenau Instituut dat de overheid minder geld investeert in wetenschappelijk onderzoek en innovatie (NU.nl, 2014). Die investering zal volgens recenter onderzoek over de periode van 2016 tot 2020 alleen maar blijven afnemen (NU.nl, 2016). Rathenau Instituut geeft aan dat de overheidssteun de ontwikkeling van de economie niet bijhoudt. Ook de mediasector heeft hieronder te lijden. De afnemende mate waarin in Nederland geïnvesteerd wordt in innovatie leidt ertoe dat onder andere fondsen het op zich nemen innovatieve mediaprojecten te ondersteunen, en daarmee maatschappelijke waarde proberen te creëren. Zo is in 2014 op initiatief van SIDN (Stichting Internet Domeinregistratie Nederland) een onafhankelijk fonds opgericht, genaamd SIDN Fonds (SIDN fonds, n.d.). Het fonds ondersteunt vernieuwende mediaprojecten met “leef, disruptieve potentie en maatschappelijke meerwaarde, die niet vanzelfsprekend financiering kunnen vinden” (SIDN fonds, n.d.). Een voorbeeld is het PIJN applicatie project, opgericht met de achterliggende gedachte dat het driemaal daags registreren van postoperatieve pijn door verpleegkundigen in het patiëntendossier een achterhaalde en ineffectieve methode is. De moderne patiënt is volgens de aanvragers van het project 24 uur per dag verbonden met internet en moet de pijn zelf kunnen registreren via smartphone of tablet. Met ondersteuning van SIDN fonds is vervolgens de PIJN app op de markt gebracht (SIDN fonds, n.d.).

SIDN fonds is echter niet het enige fonds in Nederland dat innovatieve mediaprojecten ondersteunt die maatschappelijke meerwaarde pogen te creëren. Zo bevordert het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek “de kwaliteit, diversiteit en onafhankelijkheid van de journalistiek door met geld, kennis en onderzoek de vernieuwing van de journalistieke infrastructuur in Nederland te bevorderen” (Stimuleringsfonds voor de Journalistiek, n.d.). Ook de Stichting Democratie en Media probeert maatschappelijke waarde te bewerkstelligen door te “investeren in onafhankelijke, kritische media en een sterke, integere democratische rechtsstaat” (Stichting Democratie en Media, n.d.). Zo zijn er nog veel meer fondsen die hun steentje proberen bij te dragen aan de Nederlandse maatschappij.

Deze fondsen hebben gemeen dat zij allen bepaalde projecten of activiteiten financieren op basis van door het fonds opgestelde doelstellingen. Wanneer de projecten aan de hand van de opgestelde criteria zijn uitgekozen en gesubsidieerd, houdt de rol van het

fonds over het algemeen op. Zij blijven hierdoor zitten met de vraag of de gesubsidieerde projecten hebben bijgedragen aan hun doelstellingen en zijn op zoek naar een manier om inzicht te krijgen in de effecten van de activiteiten die zij ondersteunen (Liket, Maas, & Klasen, 2010). Hoewel in de wetenschap verscheidene onderzoeken aandacht besteden aan methoden voor het kwalitatief evalueren van maatschappelijke impact (waaronder Maas, 2009), richten zij zich niet specifiek op fondsen. Hier kunnen fondsen dus weinig inzichten uit halen met betrekking tot de vragen die zij hebben. Zo vragen zij zich bijvoorbeeld af hoe ze een juiste balans kunnen creëren tussen het uitvoeren van een project en het evalueren ervan, zonder projecten en zichzelf met een grote administratieve last op te zadelen. Daarnaast is het belangrijk stil te staan bij het feit dat de mate waarin fondsen investeren in het evalueren van impact besloten ligt in de keuzes die fondsen maken in het toewijzen van bestedingen (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). Fondsen werken over het algemeen met beperkte middelen en willen hun geld daardoor zo effectief mogelijk inzetten. Het geldt dat fondsen tot hun beschikking hebben moet in de eerste plaats gaan naar te financieren projecten en niet naar het evalueren van de impact van die projecten. Hoe bepalen fondsen binnen deze context of projecten hebben bijgedragen aan het behalen van de doelstellingen? Wat wordt er precies verstaan onder maatschappelijke impact en hoe kunnen fondsen deze impact evalueren? Dit zijn vragen waar deze master thesis onder meer bij stil zal staan.

1.1 Onderzoeksvraag

Fondsen zijn op zoek naar een manier om inzicht te krijgen in de impact van de media-innovatieprojecten die zij ondersteunen. Het is daarom van belang inzicht te vergaren in de methoden die in de praktijk worden toegepast om maatschappelijke impact te evalueren. Deze master thesis richt zich daarom op de volgende onderzoeksvraag: *Hoe kan de maatschappelijke impact van gesubsidieerde media-innovatieprojecten kwalitatief geëvalueerd worden binnen de context van fondsen in Nederland?* Daarbij zullen inzichten in de ervaringen van zowel fondsen als projectaanvragers vergaard en geanalyseerd worden. Het is belangrijk vanuit twee partijen inzichten te genereren in deze vraag omdat beide partijen over het algemeen nauw betrokken zijn bij het evaluatieproces en daarom waardevolle informatie kunnen leveren.

Om op basis van inzichten en ervaringen van zowel fondsen als projectaanvragers adviezen op te kunnen stellen met betrekking tot het kwalitatief evalueren van maatschappelijke impact, zijn een aantal deelvragen opgesteld. De data die voortkomen uit deze deelvragen kunnen samen worden gebruikt om antwoord op de hoofdvraag te geven. De

deelvragen luiden:

1. *Wat verstaan fondsen onder maatschappelijke impact?*

Door deze vraag kan helder worden gemaakt wat fondsen precies verstaan onder maatschappelijke impact en welke definitie zij mogelijk hanteren bij het evalueren ervan.

2. *Hoe evalueren fondsen in Nederland hun lopende projecten op het gebied van media-innovatie?*

Middels deze vraag kan in kaart worden gebracht op welke manier fondsen nu gehonoreerde projecten evalueren.

3. *Wat verstaan projectaanvragers onder maatschappelijke impact?*

Door stil te staan bij deze vraag wordt duidelijk welke definitie projectaanvragers hanteren van maatschappelijke impact.

4. *Hoe evalueren projectaanvragers hun projecten op het gebied van media-innovatie?*

Middels deze vraag kan in kaart worden gebracht op welke manier projectaanvragers nu hun projecten evalueren.

De onderzoeksvraag en deelvragen omvatten een aantal belangrijke concepten die nadere toelichting verdienen. Het eerste concept is maatschappelijke impact. In deze master thesis wordt voor maatschappelijke impact de volgende definitie gehanteerd: “de waarde die een ondernomen activiteit heeft op de gehele maatschappij, zoals deze waarde ervaren wordt door de doelgroep en andere geraakten, gecorrigeerd voor bedoelde en onbedoelde, positieve en negatieve effecten, en ten opzichte van een benchmark van wat er sowieso gebeurd zou zijn zonder de ondernomen activiteit” (Liket et al., 2010, p. 7). Omdat het van belang is deze definitie te vergelijken met hoe er in de praktijk gedacht wordt over impact, zal het begrip maatschappelijke impact daarnaast op een open manier worden bevraagd. Het tweede concept is media innovatie. In deze master thesis wordt media innovatie gedefinieerd aan de hand van Storsul en Krumsvik’s (2013) model voor media innovatie, bestaande uit product innovatie, proces innovatie, positie innovatie, paradigmatische innovatie en sociale innovatie. De fondsen en media-innovatieprojecten uit deze thesis zullen vooral te relateren zijn aan sociale innovatie, waarbij het vervullen van maatschappelijke behoeften centraal staat. In het theoretisch kader zullen deze concepten en bijbehorende definities verder uiteengezet worden.

1.2 Wetenschappelijke relevantie

Dit onderzoek is om meerdere redenen wetenschappelijk relevant. Onderzoek naar methoden voor het kwalitatief evalueren van maatschappelijke impact is nog zeer beperkt, zeker in de context van innovatiefondsen. In de eerste plaats kent de term impact meerdere definities (Ten Hoorn & Stubbe, 2013; Liket et al., 2010). Het ontbreken van een eenduidige definitie van de term zorgt ervoor dat deze op allerlei manieren geïnterpreteerd wordt en kan worden en heeft tevens als gevolg dat verwarring ontstaat bij het toepassen van (methoden voor) impactmeting (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). Hoewel er diverse onderzoeken zijn uitgevoerd die zich richten op het meten van impact (Becker, 2001; Esteves, Franks, & Vanclay, 2012), richt het overgrote deel van deze onderzoeken zich op de vraag of beleid impact heeft gehad. Deze onderzoeken hebben dus weinig te maken met de maatschappelijke impact van gesubsidieerde media-innovatieprojecten. Onderzoeken die wel ingaan op methoden die bestaan voor het evalueren van maatschappelijke impact, besteden over het algemeen echter geen aandacht aan ervaringen van organisaties met die methoden en zijn niet specifiek gericht op fondsen (waaronder Maas, 2009). Onder andere om deze redenen bestaat voor het evalueren van de maatschappelijke impact van media-innovatieprojecten geen eenduidig proces. Door specifiek in te zoomen op het evalueren van de maatschappelijke impact van media-innovatieprojecten en de ervaringen van zowel fondsen als projectaanvragers hiermee, biedt deze master thesis een wetenschappelijke aanvulling op dit gebied.

1.3 Maatschappelijke relevantie

Naast een wetenschappelijke relevantie kent dit onderzoek ook een maatschappelijke relevantie. Zoals in de inleiding al naar voren kwam, hebben fondsen te kampen met beperkte middelen voor het evalueren van de maatschappelijke impact van gesubsidieerde media-innovatieprojecten. Het geldt dat fondsen tot hun beschikking hebben, moet in de eerste plaats gaan naar te financieren projecten en niet naar het evalueren van de impact van die projecten. Toch is het van groot belang dat fondsen inzicht krijgen in de impact van de door hen gesponsorde activiteiten. Op intern vlak kunnen evaluaties bijvoorbeeld leiden tot het verbeteren van de eigen prestaties op project- en organisatieniveau. Het uitvoeren van degelijke evaluaties helpt fondsen daarnaast om de eigen meerwaarde aan de maatschappij vast te stellen waardoor zij preciezer kunnen beoordelen waar het fonds het verschil kan maken. Inzichten in methoden voor het evalueren van maatschappelijke impact binnen deze context kunnen voor fondsen dus zeer leerzaam zijn. Deze master thesis kan hier een bijdrage aan leveren en fondsen zo betere handvaten bieden om maatschappelijke impact te evalueren.

1.4 Samenwerking SIDN fonds

Deze master thesis wordt geschreven in samenwerking met SIDN fonds. Zoals eerder naar voren kwam, is SIDN fonds een onafhankelijk fonds dat op initiatief van SIDN (Stichting Internet Domeinregistratie Nederland) in 2014 is opgericht. SIDN fonds is een Algemeen Nut Beogende Instelling, wat inhoudt dat het fonds op een of andere wijze bijdraagt aan het algemeen nut. In het geval van SIDN fonds staat “de verhoging van de welvaart en het welzijn in Nederland door bij te dragen aan de vergroting van de waarde van het internet voor de Nederlandse maatschappij en economie” voorop (SIDN fonds, n.d.). Dit doet het fonds door vernieuwende internetprojecten te ondersteunen, waarbij het algemeen belang voorop staat en die niet vanzelfsprekend financiering kunnen vinden. De projecten moeten bijdragen aan de doelstellingen van SIDN fonds: versterking van het internet, empowerment van de gebruiker, en tech for good (SIDN fonds, n.d.). Binnen de context van deze master thesis zal SIDN fonds met name een faciliterende rol spelen bij het selecteren en benaderen van de fondsen en projecten die de onderzoeksobjecten van dit onderzoek vormen.

1.5 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk zal het theoretisch kader besproken worden. Hierin zullen de belangrijkste theoretische concepten worden beschreven, die ten grondslag liggen aan dit onderzoek. Vervolgens wordt in het derde hoofdstuk de methode van dit onderzoek uiteengezet en verantwoord. In hoofdstuk vier zullen de resultaten van dit onderzoek gepresenteerd worden. Daarbij zullen de belangrijkste onderwerpen die in de interviews aan bod zijn gekomen komen worden toegelicht aan de hand van thema's en citaten uit de transcripten. Tot slot zal in hoofdstuk 5 een antwoord worden gegeven op de onderzoeksvraag van deze master thesis. Er zal voorbij worden gegaan aan de literatuur en een conclusie worden getrokken uit de resultaten. Tevens zal aandacht worden besteed aan de tekortkomingen van het onderzoek en zullen aanbevelingen worden gedaan voor mogelijk vervolgonderzoek.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden een aantal theoretische concepten behandeld die gekoppeld zijn aan dit onderzoek. Het theoretisch kader opent met een beschrijving van het concept media innovatie om duidelijk te krijgen waar media-innovatieprojecten om draaien. Deze informatie is tevens nodig bij het selecteren van de fondsen en projecten die de onderzoeksobjecten van deze master thesis vormen. Daarna wordt kort ingegaan op de achtergrond van het ‘impactdenken’, om beter begrip te krijgen waarom organisaties de impact van projecten willen evalueren. Vervolgens wordt het concept impact behandeld, waarbij verschillende definities naar voren komen. Daaropvolgend zal het concept *Impact Value Chain*, dat in discussies over het evalueren van impact vaak terugkomt, toegelicht worden. Tot slot wordt een overzicht gegeven van bestaande manieren waarop impact gemeten wordt. Afsluitend wordt uiteengezet hoe de theoretische concepten worden gebruikt in de rest van dit onderzoek.

2.1 Media innovatie

Innovatie draait om verandering. Door zowel wetenschappers als mensen in de praktijk wordt innovatie gezien als een kernconstructie om de uitdagingen die voortkomen uit veranderende sociale, economische en technologische omgevingen aan te gaan, en te overleven in een zeer competitieve markt (Dogruel, 2014). Innovatie is een concept dat meerdere betekenissen kent en wordt in het dagelijks leven vaak gebruikt als een synoniem voor ‘invention’, of uitvinding (Storsul & Krumsvik, 2013). In de literatuur worden innovatie en uitvinding echter gezien als twee verschillende concepten. Een uitvinding is een nieuw idee of een nieuw theoretisch model, terwijl innovatie de implementatie van deze uitvinding in de markt of een sociale setting omvat (Storsul & Krumsvik, 2013).

Het onderscheid tussen innovatie en uitvinding is belangrijk voor het bestuderen van media-gerelateerde verandering, maar wat houdt media innovatie precies in? Storsul en Krumsvik (2013) stellen dat er verschillende soorten media innovatie bestaan en hebben een model opgesteld waarbinnen deze verschillende soorten geclassificeerd worden. Het model is gebaseerd op de vier P’s van innovatie, van Francis en Bessant (2005), bestaande uit: product, proces, positie, en paradigmatische innovatie. Product innovatie is gerelateerd aan veranderingen in een product of dienst, aangeboden door een organisatie. Proces innovatie refereert aan veranderingen op het niveau van de media organisatie, zoals nieuwe manieren waarop producten en diensten gecreëerd en afgeleverd worden. Positie innovatie behelst veranderingen in hoe producten en diensten gepositioneerd of geframed worden binnen

specifieke contexten. Paradigmatische innovatie omvat tot slot de veranderingen in de mindset, waarden en businessmodellen van een organisatie (Storsul & Krumsvik, 2013).

Hoewel de vier P's in de eerste plaats zijn ontwikkeld voor het begrijpen van innovatie in economische omgevingen, kunnen zij volgens Storsul en Krumsvik (2013) ook ingezet worden voor niet-economische doeleinden. Desalniettemin zijn de vier P's volgens Storsul en Krumsvik niet toereikend genoeg om alle soorten media innovatie te omschrijven. Binnen de context van deze master thesis geldt ook dat de vier P's niet toereikend genoeg zijn om de media innovatie te omschrijven die projecten van Nederlandse fondsen met een maatschappelijke doelstelling implementeren. Storsul en Krumsvik voegen daarom een vijfde type innovatie toe om media innovatie te conceptualiseren: sociale innovatie. Sociale innovatie is innovatie die voldoet aan maatschappelijke behoeften en het leven van mensen verbetert (Mulgan et al., 2007).

Wanneer we spreken over sociale innovatie is het belangrijk op te merken dat over de term geen duidelijke consensus bestaat betreffende de relevantie of specifieke betekenis ervan (Pol & Ville, 2009). Volgens Pol en Ville (2009) beschouwen sommige analisten sociale innovatie als een *buzz word* dat niet specifiek genoeg is om nuttig te worden toegepast in de wetenschap. Sommige sociale wetenschappers zien echter significante waarde in het concept van sociale innovatie, omdat het een cruciaal type van innovatie identificeert (Pol & Ville, 2009). Ook Pol en Ville zien de toegevoegde waarde van het concept en tonen in hun artikel aan dat om maatschappelijke verbetering volledig te verklaren een nieuw type van innovatie geïntroduceerd moet worden dat niet binnen de bestaande vormen van innovatie voor economische doeleinden past. In de context van deze master thesis wordt ook gesteld dat het nodig is sociale innovatie van andere vormen van innovatie te onderscheiden, omdat het een specifieke vorm van innovatie identificeert die niet binnen de eerdergenoemde 4 P's past.

De fondsen en gesubsidieerde media-innovatieprojecten die in dit onderzoek behandeld worden, zijn voornamelijk te relateren aan sociale innovatie, maar kunnen zich echter ook met een van de andere vormen van media innovatie bezig houden of meerdere vormen combineren. Nu duidelijk is wat media innovatie inhoudt en waar media-innovatieprojecten zich in grote lijnen mee bezighouden, kan de impact die deze projecten bewerkstelligen besproken worden. De volgende paragraaf zal kort introduceren waar de interesse naar het verkrijgen van inzichten in impact vandaan komt, alvorens dieper in te gaan op het concept impact.

2.2 Het ‘impactdenken’

De interesse in het evalueren van resultaten en daarmee het bepalen van de impact van activiteiten van organisaties neemt toe (Ten Hoorn & Stubbe, 2013; Liket et al., 2010). Onder deze organisaties vallen onder andere goede doelen organisaties, sociale ondernemingen en maatschappelijke investeerders als fondsen en gemeenten die verbonden zijn door een collectief doel: het creëren van maatschappelijke impact. Waar komt die aandacht voor het evalueren van de impact van deze organisaties vandaan?

Enerzijds is er sprake van een toenemende druk van buitenaf. Druk van media, publiek, politiek en een dalend maatschappelijke vertrouwen beïnvloeden de mate waarin organisaties verantwoording afleggen voor de veranderingen die zij veroorzaken (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). De vraag om transparantie is gegroeid. Anderzijds groeit ook intern bij organisaties de interesse in het vergaren van inzichten in resultaten van hun bestedingen en activiteiten, met de achterliggende gedachte dat het evalueren van impact inzicht geeft in wat er verbeterd kan worden en hoe de impact gemaximaliseerd kan worden (Ten Hoorn & Stubbe, 2013).

Hoewel er veel onderzoek is gedaan naar het evalueren van impact, richt het merendeel van deze onderzoeken zich op de vraag of beleid impact heeft gehad (Becker, 2001; Esteves, Franks, & Vanclay, 2012). Hierbij valt te denken aan een onderzoek dat de impact van lokaal beleid op de verbetering van levenskwaliteit poogt te meten (Verlet, Devos, & Reynaert, 2005) of een onderzoek naar de impact van onroerend erfgoed beleid op Vlaanderen (Baerdemaeker, Vastmans, & Vandekerckhove, 2011). Over de impact van door fondsen ondersteunde projecten en activiteiten is weinig geschreven. Daarnaast bestaat er niet één expliciete definitie van de term impact. In de praktijk blijkt dan ook dat het voor veel organisaties lastig is concreet vorm te geven aan het evalueren van impact (Ten Hoorn & Stubbe, 2013)

2.3 Het definiëren van impact

Het ontbreken van een eenduidige definitie van de term impact leidt ertoe dat de term op allerlei manieren geïnterpreteerd wordt. Volgens Ten Hoorn en Stubbe (2013) is het opvallend dat goede doelen organisaties, wetenschappers, financiers en andere partijen allerlei verschillende betekenissen geven aan impact. Daarbij worden het begrip impact en termen als ‘effect’ en ‘invloed’ tevens uitwisselbaar gebruikt. Het hanteren van verschillende definities van impact heeft als gevolg dat verwarring ontstaat bij het toepassen van (methoden voor) impactmeting (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). Daarnaast zorgen verschillende

wetenschapsgebieden ervoor dat er verschillende variaties van impactmeting ontstaan (Maas & Liket, 2010).

Ten Hoorn en Stubbe (2013) onderscheiden in de wetenschappelijke literatuur ruwweg twee benaderingen die ieder een eigen visie op de definitie van impact hebben. De eerste benadering ziet impact als het hoogste niveau van de waardeketen, oftewel de Impact Value Chain (waarover later meer). Daarbij wordt impact omschreven als duurzame lange termijn veranderingen. Een organisatie die vanuit deze benadering werkt is het Development Assistance Committee (DAC) van de OECD. Het DAC hanteert de volgende definitie van impact: “The positive and negative changes produced by a development intervention, directly or indirectly, intended or unintended” (OECD-DAC, 2002, p. 24). Interventie is hier een enigszins brede term die betrekking kan hebben op een project, activiteit, programma of beleid (Ten Hoorn & Stubbe, 2013).

De tweede benadering die Ten Hoorn en Stubbe (2013) onderscheiden, en die onder andere wordt gebruikt door de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie van het ministerie van Buitenlandse Zaken, omschrijft impact als “the portion of the total outcome that happened as a result of the activity of the venture, above and beyond what would have happened anyway” (Clark, Rosenzweig, Long, & Olsen, 2004, p. 7). Deze benadering verschilt van de eerder beschreven benadering omdat het toekennen van een effect aan een activiteit hier centraal staat. Het gaat voornamelijk om de vraag wat de toegevoegde waarde van de activiteit is (geweest). Hierbij moet nauwkeurig bestudeerd worden of de gevonden resultaten daadwerkelijk door de activiteit komen en niet door externe factoren. Het is hier belangrijk op te merken dat het vaststellen van het verband tussen de resultaten en de activiteit zeer moeilijk is. Er is sprake van een causaliteitsprobleem, want hoe weet men zeker dat er geen sprake is van andere factoren die invloed hebben gehad op de uiteindelijke resultaten? Deze benadering vergt dus een enigszins kritische blik.

Gelijk aan Ten Hoorn en Stubbe (2013) stellen Liket et al. (2010) dat de term impact een expliciete definitie ontbeert. Wel benadrukken zij dat de term in de wetenschap en de maatschappij stelselmatig wordt toegepast om te verwijzen naar de waarde die, voortvloeiend uit een ondernomen activiteit, wordt gecreëerd voor een doelgroep, of de maatschappij als geheel. Volgens Liket et al. wordt deze basisdefinitie in de wetenschappelijke literatuur vaak uitgebreid met een van de volgende drie definities:

1. Impact is het effect dat wordt ervaren door de doelgroep en andere betrokkenen.

Impact kan dan ook alleen in kaart worden gebracht door middel van een participatief

proces waarbij het perspectief wordt verlegd van de organisatie naar deze betrokkenen (Kolodinsky, Stewart, & Bullard, 2006).

2. Impact is de som van zowel bedoelde en onbedoelde effecten en positieve en negatieve effecten (Wainwright, 2002).
3. Impact is het effect ten opzichte van 'what would have happened anyway' (Clark et al., 2004).

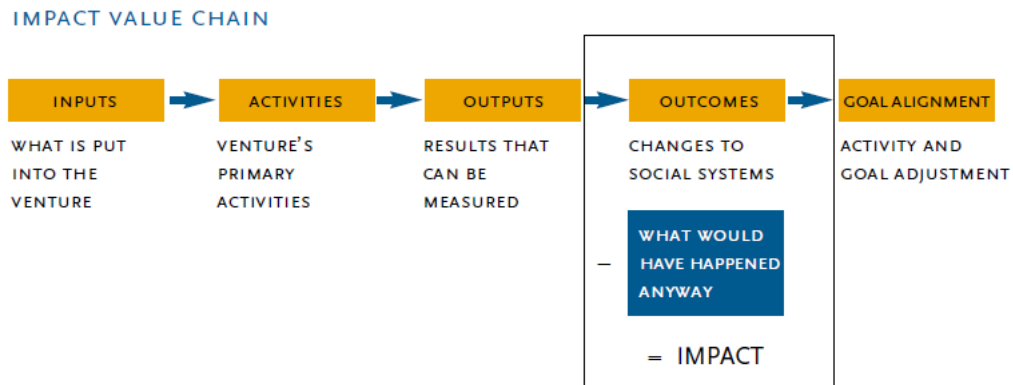
De eerste definitie is afkomstig van onderzoekers Kolodinsky, Stewart en Bullard (2006) en veronderstelt dat impact altijd een ervaring van de doelgroep is. Voor het bepalen van de maatschappelijke impact van een activiteit moet daarom de doelgroep betrokken worden. De tweede en derde definitie die Liket et al. (2010) aanhalen lijken te passen in de twee benaderingen die Ten Hoorn en Stubbe (2013) onderscheiden. De tweede definitie, die afkomstig is van Wainwright (2002), sluit aan bij de benadering die impact ziet als het hoogste niveau van de Impact Value Chain. Wainwright geeft aan dat bij impact gekeken moet worden naar alle effecten die een activiteit veroorzaakt. Die effecten omvatten zowel de (on)bedoelde positieve effecten als de (on)bedoelde negatieve effecten. Daarbij moeten ook effecten op andere groepen dan de doelgroep meegenomen worden (Wainwright, 2002). Dit in tegenstelling tot Kolodinsky et al. (2006), die aangeven alleen op de doelgroep te focussen. De derde definitie die Liket et al. geven is tot slot de definitie die Ten Hoorn en Stubbe ook gebruiken om de volgens hun te onderscheiden tweede benadering te omschrijven, namelijk de definitie die geïntroduceerd is door Clark et al. (2004).

Liket et al. (2010) geven tenslotte een definitie van maatschappelijk impact waar zij alle drie beschreven elementen in meenemen: "Maatschappelijke impact is de waarde die een ondernomen activiteit heeft op de gehele maatschappij, (1) zoals deze waarde ervaren wordt door de doelgroep en andere geraakten, (2) gecorrigeerd voor bedoelde en onbedoelde, positieve en negatieve effecten, (3) ten opzichte van een benchmark van wat er sowieso gebeurd zou zijn zonder de ondernomen activiteit" (p. 7). Deze definitie zal meegenomen worden in de rest van dit onderzoek, omdat deze alle benaderingen en elementen uit de literatuur omtrent maatschappelijke impact omvat.

2.4 Impact Value Chain

In de omschrijving van verschillende definities van impact is een paar keer het Impact Value Chain model genoemd. Dit model omvat een aantal begrippen die vaak terugkomen in discussies over impact. Onderzoekers Clark et al. (2004) merkten op dat de taal die verschillende wetenschappers uit verschillende disciplines gebruikten om te schrijven over

impact vaak verwarrend en zeer inconsistent was. Clark et al. besloten daarom een nieuw vocabulaire te introduceren en een vereenvoudigd model te ontwikkelen dat aantoont hoe maatschappelijke waarde gecreëerd wordt. Het Impact Value Chain model beschrijft de totstandkoming van maatschappelijke impact als een lineair proces waarin verschillende stadia elkaar opvolgen en waarbij aan contextuele factoren een rol wordt gegeven (zie figuur 1):

Figuur 1 Impact Value Chain (Clark et al., 2004)

Tot *inputs* behoren alle middelen die nodig zijn om de doelstellingen te realiseren. Hieronder vallen onder andere: geld, materiaal, werkuren en personeel. De *activities* omschrijven vervolgens wat een organisatie doet met alle inputs om de doelstellingen te behalen.

Vervolgens komen we bij de belangrijkste notie van de impactwaardeketen volgens Clark et al., namelijk onderscheid maken tussen *outputs* en *outcomes*. Outputs zijn indicatoren en andere variabelen voortkomend uit de activiteiten, die direct meetbaar zijn. Outputs vormen opzichzelfstaand geen doelstelling van een organisatie, maar kunnen gezien worden als een middel om het doel te bereiken. Outcomes vormen tenslotte de uiteindelijke veranderingen die een organisatie probeert te bewerkstelligen. Outcomes zijn lastiger te meten dan outputs, omdat ze niet altijd concreet en telbaar zijn. Tot slot wordt ook een definitie van impact gegeven, waarbij impact gezien kan worden als de outcomes minus wat er sowieso aan verandering plaats zou hebben gevonden zonder aanwezigheid van de organisatie/een project (Clark et al., 2004).

Hoewel Clark et al. (2004) duidelijke definities van de verschillende begrippen in de Impact Value Chain lijken te geven, stelt Wainwright (2002) dat over sommige begrippen meer overeenstemming bestaat dan anderen. Zo merkt zij op dat er weinig onenigheid bestaat over definities van de meer concrete begrippen, zoals inputs en outputs. Outcomes zijn een stuk lastiger te meten en daardoor ook moeilijker te definiëren. Gezien outcomes in de Impact Value Chain onderdeel vormen van de som die leidt tot impact, wordt ook het definiëren van

de term impact een stuk lastiger. In de wetenschappelijke literatuur over maatschappelijke impact doen Kolodinsky et al. (2006) een poging tot het verhelderen van de definities, door te stellen dat output en outcome te onderscheiden zijn van impact doordat deze verbonden zijn aan de leverancier van de activiteit, terwijl impact vooral correleert met de ervaring van de gebruiker.

2.5 Het evalueren van impact

Duidelijk is dat de term impact verscheidene definities kent. In dit onderzoek is er daarom voor gekozen de definitie van Liket et al. (2010) mee te nemen, omdat deze vrijwel alle belangrijke benaderingen en elementen uit de literatuur omtrent maatschappelijke impact omvat. Gelijk aan de uiteenlopende definities, bestaat er niet één specifieke methode voor het evalueren van impact (Ten Hoorn & Stubbe, 2013; Liket et al., 2010). Sinds de jaren '90 zijn verschillende methoden ontwikkeld voor het meten van impact (Maas, 2009). Sommige methoden zijn voornamelijk ontwikkeld voor en worden gebruikt door bedrijven, zoals de Balanced Scorecard methode waarmee de belangrijkste onderdelen van een bedrijf op structurele wijze worden gemeten en bijgehouden (Kaplan & Norton, 1995). Andere methoden zijn specifiek ontwikkeld door en voor non-profit- of overheidsorganisaties, zoals de Social Return on Investment methode die naast het financieel resultaat ook het maatschappelijk resultaat zichtbaar maakt. Hoewel een methode in de eerste plaats ontworpen kan zijn voor een specifiek type organisatie, kan de werkwijze vaak aangepast en gebruikt worden door andere organisaties (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). Zo is de Public Value Scorecard methode toegespitst op non-profit organisaties, maar is deze methode afgeleid van de Balanced Scorecard methode die ontwikkeld is voor bedrijven.

Maas (2009) heeft in haar onderzoek dertig bekende methoden voor het meten van resultaat onderzocht en vergeleken. Hoewel alle methoden ontwikkeld zijn om maatschappelijke impact te evalueren, toont Maas aan dat slechts acht van de dertig methoden hier ook daadwerkelijk geschikt voor zijn. Van die acht methoden zijn er drie ontwikkeld voor specifieke bedrijven, waardoor de volgende vijf overblijven: (1) Social Return on Investment; (2) Social Impact Assessment; (3) Public Value Scorecard; (4) Participatory Impact Assessment; en (5) Base of the Pyramid Impact Assessment Framework. Volgens Ten Hoorn en Stubbe (2013) kan hier nog het veelgebruikte (6) Logical Framework aan toegevoegd worden. Hieronder zullen de zes methoden op thematische wijze uiteen gezet worden waarbij zij zijn ingedeeld op de verschillende tijdsbestekken die zij toepassen voor de evaluatie. Een uitgebreidere beschrijving van de methoden kan gevonden worden in bijlage A.

Maas (2009) geeft aan dat een onderscheid gemaakt kan worden tussen drie tijdsbestekken voor evaluatie, namelijk: *prospective*, *ongoing*, en *retrospective*. Sommige methoden kunnen prospectief worden toegepast om de impact te beoordelen die bijvoorbeeld verwacht wordt bij het uitvoeren van geplande interventies en programma's. Andere methoden zijn ontwikkeld met een focus op lopende of retrospectieve doeleinden. Methoden die zich richten op lopende gebeurtenissen zijn met name nuttig voor het toetsen van aannames gedurende de uitvoering van een interventie of project. Retrospectieve methoden zijn tot slot bruikbaar voor de evaluatie van activiteiten die in het verleden hebben plaatsgevonden (Maas, 2009). Het is van belang op te merken dat methoden ook gebruik kunnen maken van een combinatie van de verschillende tijdsbestekken voor evaluatie. Het ene tijdsbestek sluit het andere dus niet uit.

In het geval van de zes methoden die geschikt zijn bevonden voor het evalueren van maatschappelijke impact, blijkt dat vier van deze methoden zowel prospectief, lopend, als retrospectief ingezet kunnen worden (Maas, 2009). Het gaat daarbij om de volgende methoden: Social Return on Investment, Social Impact Assessment, Participatory Impact Assessment, en Base of the Pyramid Impact Assessment Framework.

Social Return on Investment

Social Return on Investment (SROI) is een methode die het rendement van maatschappelijke investeringen in economische en/of monetaire waarde probeert uit te drukken (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). De methode kan verschillende vormen aannemen: de focus ligt of op de maatschappelijke waarde gegeneerd door een volledige organisatie, of op een specifiek aspect binnen het werk dat een organisatie uitvoert (Nicholls et al., 2009).

Social Impact Assessment

Social Impact Assessment (SIA) is een zeer brede methode die vele vormen van impact in kaart kan brengen. Daarbij wordt uitgegaan van impactmanagement, waarbij vanaf het begin van een projectplan rekening wordt gehouden met het verwezenlijken van impact. Processen van analyse van de bedoelde en onbedoelde, positieve en negatieve maatschappelijke gevolgen van geplande interventies (waaronder beleid, programma's, en projecten) en alle processen van maatschappelijke verandering die deze interventies veroorzaken staan centraal (Vanclay, 2003).

Participatory Impact Assessment

Participatory Impact Assessment (PIA) gaat uit van een actieve participatie van de doelgroep

bij het evalueren. Daarbij staat de volgende vraag centraal: “welk verschil maken wij?” De nadruk wordt gelegd op de betrokkenheid van de doelgroep bij het evalueren van resultaten, effecten en impact. Daarbij wordt stilgestaan bij zowel de positieve als de negatieve veranderingen (Catley et al., 2007). PIA biedt niet alleen een handig hulpmiddel voor het ontdekken welke verandering plaats heeft gevonden, maar bekijkt ook in hoeverre de veranderingen die de doelgroep ervaart voortkomen uit de projectactiviteiten. Daarbij wordt maatschappelijke impact gemeten aan de hand van kwalitatieve indicatoren, die vervolgens via participatieve rangschikking en scoringsmethoden worden vertaald naar numerieke scores (Ten Hoorn & Stubbe, 2013).

Base of the Pyramid Impact Assessment Framework

Het Base of the Pyramid Impact Assessment Framework is een methode die is ontworpen om impact te evalueren, betere investeringsbeslissingen mogelijk te maken en vorm te geven aan de organisatiestrategie. De methode gaat uit van de Base of the Pyramid (BoP), een economisch model dat de wereldbevolking op basis van inkomen in drie groepen onderverdeelt (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). In het model bevindt de grootste en armste groep zich in de bodem van de piramide. Deze groep is de belangrijkste doelgroep voor hulporganisaties en vormt de BoP-markt. Het uitgangspunt van het BoP Impact Assessment Framework is vast te stellen wie in de BoP-markt wordt beïnvloed door projectactiviteiten, en in welke mate dit gebeurt (London, 2009). Daarbij wordt ook rekening gehouden met de te verwachten positieve en negatieve effecten van een project op de doelgroep.

De manier waarop deze vier methoden prospectief, lopend, en retrospectief ingezet kunnen worden, toont aan hoe vanuit deze methodes de totstandkoming en het evalueren van maatschappelijke impact als een lineair proces gezien wordt. Hierbij bekijkt men eerst op voorspellende basis welke impact behaald kan worden, beoordeelt men tussentijds de uitvoering van het project en evalueert men achteraf welke impact daadwerkelijk behaald is. Tevens is het interessant te benoemen dat bij drie methoden, namelijk de SIA, PIA en het BoP Impact Assessment Framework, aangegeven wordt dat men rekening moet houden met zowel de bedoelde als onbedoelde en de positieve als negatieve effecten.

Voor de overige twee methoden, de Public Value Scorecard en het Logical Framework, geldt dat deze niet retrospectief ingezet kunnen worden. De focus ligt in dit geval vooral op de prospectieve en lopende evaluaties.

Public Value Scorecard

Zoals eerder genoemd is de Public Value Scorecard (PVS) afgeleid van de Balanced Scorecard en toegespitst op non-profit organisaties. PVS erkent dat zowel het evalueren van niet-financiële resultaten en effecten als het evalueren van het proces belangrijk is (Moore, 2013). De methode kent niet zozeer een stappenplan, maar is gebaseerd op drie uitgangspunten: *social mission, legitimacy and support*, en *organizational capacities* (Moore, 2013).

Logical Framework

Het Logical Framework wordt ingezet om de relatie tussen de benodigde middelen, de activiteiten die worden uitgevoerd, en de effecten die hieruit voortkomen, vast te leggen. De methode gaat er vanuit dat succes een synoniem is voor effectiviteit, oftewel de mate van verwezenlijking van doelstellingen (Baccarini, 1999). Het Logical Framework maakt gebruik van een ‘topdown’ benadering om een hiërarchie van projectdoelen te formuleren waarbij, op elk niveau, de lagere doelen de middelen zijn om de hogere doelen te bereiken. Het Logical Framework is in essentie dus gebouwd op causale verbanden, met het idee dat als een bepaalde activiteit wordt ondernomen, dit uiteindelijk leidt tot een bepaalde impact (Baccarini, 1999).

Uit het overzicht van de beschreven methoden wordt duidelijk dat bij het evalueren van maatschappelijke impact een onderscheid gemaakt kan worden in het moment van evaluatie. Zo houden alle methoden al vanaf het begin van een projectplan rekening met het evalueren van impact, maar evalueren zij niet allemaal achteraf welke impact daadwerkelijk behaald is. Een methode als het BOP Impact Assessment Framework stelt bijvoorbeeld de te verwachten effecten van tevoren vast én evalueert na het uitvoeren van het project wat de effecten geweest zijn. Andere methoden, zoals het Logical Framework stellen doelen op en evalueren achteraf niet of deze doelen bereikt zijn. Dat vier van de zes methoden voor het evalueren van maatschappelijke impact zowel prospectief, lopend, als retrospectief ingezet kunnen worden, toont daarnaast aan dat de totstandkoming van maatschappelijke impact in de wetenschappelijke literatuur voornamelijk als een lineair proces wordt gezien. Deze inzichten worden meegenomen in de topic list van deze master thesis, door onder andere aandacht te besteden aan het moment in het proces waarop fondsen gaan nadenken over (het evalueren van) maatschappelijke impact.

2.6 Conclusie

In het theoretisch kader zijn een aantal belangrijke concepten aan bod gekomen die ten grondslag liggen aan deze master thesis. Door een beschrijving van het begrip media innovatie is duidelijk geworden waar media-innovatieprojecten zich mee bezig houden. Daarbij speelt met name sociale innovatie, waarbij aan maatschappelijke behoeften wordt voldaan, een belangrijke rol. Op basis van deze informatie is een selectie gemaakt van de fondsen en projecten die de onderzoeksobjecten van deze master thesis vormen. Daarnaast is het concept maatschappelijke impact behandeld, waarbij verschillende definities aan bod zijn gekomen. De definitie van Liket et al. (2010) zal meegenomen worden in de rest van dit onderzoek omdat deze alle benaderingen uit de literatuur omtrent maatschappelijke impact bevat. Bijkomend kan op basis van deze definitie maatschappelijke impact uiteengezet worden in een aantal aspecten die zich lenen voor gebruik in de topiclist. Hieronder vallen impact op de doelgroep en andere betrokkenen, bedoelde en onbedoelde effecten, en impact ten opzichte van een benchmark. Deze aspecten zullen de basis vormen van het eerste deel van de topiclist waarin het definiëren van maatschappelijke impact centraal staat. Door deze aspecten te behandelen in de interviews kan een beeld geschetst worden van de definities die fondsen en projectaanvragers hanteren van maatschappelijke impact. Deze informatie biedt vervolgens context bij het beantwoorden van de deelvraag hoe fondsen en projecten op dit moment hun impact evalueren.

Tevens zijn bestaande methoden voor het evalueren van maatschappelijke impact behandeld. Hier zijn ook een aantal belangrijke aspecten aan bod gekomen. Zo wordt uit de thematische indeling van de methoden bijvoorbeeld duidelijk dat het moment van evaluatie een rol speelt in het evalueren van maatschappelijke impact. Dit kan vooraf, tussentijds of achteraf zijn. Om te onderzoeken hoe fondsen en projectaanvragers op dit moment de impact van hun projecten evalueren is het relevant de verschillende momenten van evaluatie te behandelen. De momenten van evaluatie zullen daarom worden vertaald naar interviewvragen om ervoor te zorgen dat duidelijk wordt of en hoe fondsen en projectaanvragers verschillende momenten van evaluatie hanteren. Uit omschrijvingen van onder andere de PIA en SIA wordt daarnaast duidelijk dat bij het evalueren van impact stilgestaan moet worden bij zowel positieve als negatieve effecten. Bij andere methoden wordt echter niet nadrukkelijk aangegeven dat aandacht besteed moet worden aan zowel de positieve als negatieve effecten. Deze bevindingen kunnen in deze master thesis worden gebruikt om te onderzoeken in hoeverre fondsen en projectaanvragers hier aandacht aan besteden. Ook dit aspect wordt meegenomen in de tweede helft van de topiclist zodat duidelijk gemaakt kan worden welke

effecten fondsen en projecten meenemen in hun impactevaluatie. Tot slot wordt uit de twee benaderingen die ieder een eigen visie op impact hebben, zoals omschreven door Ten Hoorn en Stubbe (2013), duidelijk dat er sprake kan zijn van een causaliteitsprobleem bij het evalueren van impact. Ook dit aspect zal meegenomen worden in deze master thesis zodat uiteengezet kan worden hoe fondsen hiermee om proberen te gaan.

In het volgende hoofdstuk zal de gekozen onderzoeksmethode worden beschreven en verantwoord. Daarnaast wordt verder uiteengezet hoe de voorgenoemde theoretische concepten geoperationaliseerd worden. Tevens wordt ingegaan op de validiteit en betrouwbaarheid van deze thesis.

3. Methode

In dit hoofdstuk zal de methode van dit onderzoek worden uitgelegd en verantwoord. Eerst zal in worden gegaan op de keuze voor kwalitatief onderzoek, gevolgd door een beschrijving van de onderzoeksobjecten, de operationalisering van theoretische concepten, en de dataverzameling en analyse. Tot slot wordt ingegaan op de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek.

3.1 Kwalitatief onderzoek

Het doel van dit onderzoek is te analyseren hoe de maatschappelijke impact van gesubsidieerde media-innovatieprojecten kwalitatief geëvalueerd kan worden. Voor het vergaren van inzichten in dit onderwerp, is een kwalitatieve onderzoeksmethode zeer bruikbaar. Volgens Boeije (2010) kunnen kwalitatieve methoden omschreven worden als werkwijzen voor het stelselmatig verzamelen, organiseren, en interpreteren van tekstuele gegevens die zijn vergaard door gesprekken of observaties. Het doel daarbij is verzamelde data te fragmenteren en te zoeken naar connecties en patronen, om aan de data vervolgens een nieuwe, dieperliggende betekenis te kunnen geven. Zo worden nieuwe concepten ontwikkeld die helpen “sociale verschijnselen in hun natuurlijke context te begrijpen met de nadruk op betekenissen, ervaringen en gezichtspunten van alle betrokkenen” (Boeije, 2010, p. 22).

De systematische verzameling van tekstueel materiaal heeft in het geval van deze master thesis plaatsgevonden door interviews uit te voeren met (werknemers van) fondsen en (aanvragers van) gehonoreerde projecten. Interviews kunnen onderverdeeld worden op basis van hun vooraf vastgestelde structuur. Hoe meer het interview van tevoren gepland is, hoe meer de interviewer de richting van het interview bepaalt. Op eenzelfde wijze wordt gesteld dat hoe meer het interview een open vorm aanneemt, hoe meer de respondent de content en ‘flow’ bepaalt. Aangezien bij kwalitatief onderzoek over het algemeen wordt gezocht naar een waarheidsgetrouw inzicht van wat er aan de hand is, worden interviewschema’s vaak niet volledig voorbereid maar ook niet volledig opengelaten. Dit soort interviews staan bekend als semigestructureerd (Boeije, 2010). Door gebruik te maken van semigestructureerde interviews kan flexibel worden omgegaan met het voorbereide interviewschema waardoor bij iedere respondent dezelfde structuur gevolgd kan worden, maar toch ruimte is voor improvisatie en specifieke ervaringen van de respondent. De semistruktuur is waardevol voor dit onderzoek, omdat van tevoren niet zeker is welke kant de gesprekken op zullen gaan.

3.2 Respondenten en wervingsprocedure

Dit onderzoek richt zich op een aantal Nederlandse fondsen die zich begeven op het gebied van media en een aantal media-innovatieprojecten die door SIDN fonds gesubsidieerd zijn. De selectie van deze fondsen en projecten zal verderop verantwoord worden. Idealiter vinden nieuwe interviews plaats totdat saturatie bereikt is en geen nieuwe data vergaard wordt. Gezien de beperkte grootte en tijd die stonden voor deze master thesis, zijn uiteindelijk 16 interviews afgenomen in april en mei 2017. Daarvan hebben zes interviews met fondsen plaatsgevonden en tien interviews met projecten. Tabel 1 geeft een overzicht van de fondsen en projecten. Een verdere omschrijving van onderstaande lijst met fondsen en projecten is te vinden in bijlage B en C.

Tabel 1. Lijst van fondsen en projecten

Fondsen	Projecten
Adessium Foundation	CodeUur
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten	Dinst
SIDN fonds	Gamification van onderzoeksjournalistiek
Stichting Democratie en Media	Hack Your Future
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	Insert User
Stimuleringsfonds voor de journalistiek	Konnektid
	MEDIAGAMES
	Open registratie verkochte downloadlinks e-books
	Patiëntenforum Miner
	Waarom Weet Mijn Koelkast Dat Ik Jarig Ben?

Er is gekozen voor een verhouding van zes fondsen tegenover tien projecten omdat in Nederland het aantal projecten op het gebied van media-innovatie het aantal fondsen op het gebied van media-innovatie simpelweg ver overtreft. In deze master thesis komen zodanig vrijwel alle fondsen op het gebied van media-innovatie in Nederland aan bod. Daarnaast is gekozen voor deze verhouding omdat de fondsen vanwege drukke agenda's minder beschikbaar waren voor interviews dan projecten. Uiteindelijk kan er op deze wijze een basis worden gelegd voor eventueel vervolgonderzoek naar kwalitatieve manieren om maatschappelijke impact te evalueren.

Zowel bij de selectie van de fondsen als de projecten heeft SIDN fonds een dienstverlenende rol gespeeld. Via connecties van werknemers van SIDN fonds is het bereiken van de fondsen en projectaanvragers makkelijker verlopen. Het werven van de respondenten heeft in alle gevallen plaatsgevonden via de mail. De benaderde fondsen moesten voldoen aan de volgende criteria: de fondsen moeten zich begeven op het gebied van media innovatie en met hun activiteiten maatschappelijke impact willen creëren. Daarbij is op basis van kennis van werknemers van SIDN fonds en informatie op het internet een

definitieve selectie van fondsen gemaakt die paste binnen de opgestelde criteria. Na benadering van de fondsen hebben de fondsen vervolgens zelf respondenten aangedragen die naar eigen inzicht de meest waardevolle informatie konden leveren binnen de context van deze master thesis. Afhankelijk van de grootte van het fonds waren de respondenten in sommige gevallen de directeuren van het fonds en in sommige gevallen werknemers met een functie gericht op het managen of monitoren van de projecten. Tabel 2 geeft een overzicht van de respondenten per fonds en hun bijbehorende functie.

Tabel 2. Lijst respondenten van fondsen

Fonds	Respondent	Functie
Adessium Foundation	Henriëtte Boerma	Monitoring & evaluatie specialist
Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten	Mariëtte Wolf	Directeur
SIDN fonds	Valerie Frissen	Directeur
Stichting Democratie en Media	Nienke Venema	Directeur
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie	Martijn van der Mark	Hoofd subsidies
Stimuleringsfonds voor de journalistiek	René van Zanten	Directeur

De geselecteerde projecten zijn allen door SIDN fonds gefinancierd, waardoor van tevoren zeker gesteld kon worden dat deze zich ook op het gebied van media innovatie begeven. Vanuit het theoretisch kader worden hier projecten onder verstaan die te relateren zijn aan sociale innovatie en daarmee voldoen aan maatschappelijke behoeften en het leven van mensen verbeteren. Dit zijn bij SIDN fonds met name projecten die bijdragen aan de doelstelling tech for good, omdat het realiseren van maatschappelijke impact het meest bij deze doelstelling naar voren komt. De respondenten vormden in dit geval allen projectaanvragers, waarbij in tegenstelling tot de respondenten van de fondsen geen verschil in functie te onderscheiden is. Er is gekozen om alleen projecten van SIDN fonds te selecteren om de haalbaarheid van dit onderzoek te waarborgen. Gezien de beperkte tijd die staat voor het uitvoeren van het onderzoek was het eenvoudiger gebruik te maken van de connecties van SIDN fonds, in plaats van projecten te benaderen via andere fondsen.

3.3 Operationalisering

Zoals genoemd zijn voor dit onderzoek semigestructureerde interviews afgenomen. Om dit soort interviews af te kunnen nemen moet allereerst een topiclist worden opgesteld. Er zijn voor deze master thesis twee interviewlijsten samengesteld, een voor de fondsen en een voor de projecten (zie bijlage D). De belangrijkste onderwerpen en bijbehorende vragen

overlappen in beide lijsten echter grotendeels. De topiclist bestaat uit onderwerpen die voortvloeien uit het theoretisch kader, en daarmee vormgeven aan de interviews. Hieronder zal een voorbeeld worden gegeven van hoe de theoretische concepten uit de topiclist geoperationaliseerd kunnen worden.

Een eerste concept wordt gevormd door maatschappelijke impact. Uit het theoretisch kader komt naar voren dat maatschappelijke impact in deze thesis gedefinieerd wordt als: “de waarde die een ondernomen activiteit heeft op de gehele maatschappij, (1) zoals deze waarde ervaren wordt door de doelgroep en andere geraakten, (2) gecorrigeerd voor bedoelde en onbedoelde, positieve en negatieve effecten, (3) ten opzichte van een benchmark van wat er sowieso gebeurd zou zijn zonder de ondernomen activiteit” (Liket et al., 2010, p. 7). Op basis van deze definitie kan maatschappelijke impact verder uiteengezet worden in een aantal aspecten, waaronder ‘de waarde van impact voor het fonds’. Dit aspect zou herkend kunnen worden in de data wanneer geïnterviewde fondsen aangeven dat zij altijd onderzoeken of de gehonoreerde projecten bijdragen aan de doelstellingen van het fonds. Andere aspecten die bijdragen aan het operationaliseren van de het eerste deel van de definitie van maatschappelijke impact, zijn ‘de waarde van impact voor projecten’ en ‘de waarde van impact voor andere geraakten’. Deze kunnen bijvoorbeeld in de data herkend worden wanneer de geïnterviewden aangeven dat zij doelstellingen hanteren die zij willen realiseren. Het tweede deel van de definitie van maatschappelijke impact wordt geoperationaliseerd door het aspect ‘bedoelde en onbedoelde, positieve en negatieve effecten’, dat bijvoorbeeld herkend kan worden als de geïnterviewden aangeven dat zij alle effecten meenemen bij het vaststellen van wat de projecten bereikt hebben. Het derde deel van de definitie wordt tot slot geoperationaliseerd door het aspect ‘t.o.v. benchmark van wat er sowieso gebeurd zou zijn’, dat herkend kan worden in de data als de geïnterviewden aangeven dat zij de resultaten vergelijken met soortgelijke situaties waarbij geen activiteit heeft plaatsgevonden.

Een ander concept heeft te maken met methoden voor het evalueren van maatschappelijke impact. In het theoretisch kader komt naar voren dat hierbij onderscheid gemaakt kan worden in het moment van evaluatie, waaruit de volgende aspecten zijn af te leiden: ‘evaluatie voorafgaand aan het proces’, ‘evaluatie tijdens het proces’, ‘evaluatie na het proces’. Deze zijn bijvoorbeeld te herkennen in de data als de geïnterviewden aangeven dat zij op een bepaald moment in het verloop van een project aandacht besteden aan de impact die teweeggebracht is of wordt.

3.4 Dataverzameling en analyse

De data die nodig is voor het uitvoeren van dit onderzoek is verzameld via 16 semigestructureerde interviews, die tussen de 45 en 60 minuten hebben geduurd. Deze interviews zijn in persoon afgenomen door één persoon, namelijk de auteur van deze master thesis. De topiclist werd voor elk interview gehanteerd en alle thema's en vragen zijn in elk interview aan bod gekomen. Afhankelijk van de reacties van de respondent kon de volgorde en mate van doorvragen verschillen per interview. Ieder interview is opgenomen met een audio-recorder en heeft plaatsgevonden op een locatie naar keuze van de respondent. Voorafgaand aan het interview werd aan alle respondenten een toestemmingsformulier overhandigd met daarin een korte toelichting over het onderzoek en de rechten van de respondent (zie bijlage E).

Na het uitvoeren van de interviews is de vergaarde kwalitatieve data geanalyseerd door de auteur van deze master thesis. Daarvoor is gebruik gemaakt van een thematische inhoudsanalyse. Voorafgaand aan deze analyse zijn de interviews letterlijk getranscribeerd. Vervolgens heeft een codeerproces zoals omschreven door Boeije (2010) plaatsgevonden, bestaande uit: open codering, axiale codering en selectieve codering.

Bij open coderen wordt de data herhaaldelijk gelezen, in fragmenten verdeeld en door middel van codes gelabeld. (Boeije, 2010) Het is hierbij van belang de data voor zich te laten spreken en als onderzoeker een open blik te houden. Daarbij wordt nog niet ingezoomd op concepten uit het theoretisch kader of de relevantie van bepaalde fragmenten. In het geval van deze master thesis zou een code bijvoorbeeld kunnen gaan over het moment van evaluatie van impact. Vervolgens worden de codes bij axiale codering aan elkaar gerelateerd om te bepalen welke codes inhoudelijk overeenkomen en samengevoegd tot overkoepelende categorieën (Boeije, 2010). Daarbij wordt wel gekeken naar hoe codes samenhangen met concepten uit het theoretisch kader en de relevantie van codes. Een overkoepelende categorie zou in dit onderzoek dan 'het moment van evaluatie van impact' kunnen zijn, met subcategorieën als 'evaluatie voorafgaand aan het proces', 'evaluatie tijdens het proces' en 'evaluatie achteraf'. Tot slot wordt tijdens het selectief coderen bekeken wat de dominante categorieën zijn, hoe ze samenhangen en wat de kernconcepten zijn (Boeije, 2010). Bij deze stap wordt duidelijk wat de belangrijkste thema's uit de resultaten zijn en welke het vaakst voorkomen. Deze data kan vervolgens beschreven worden in het resultatenhoofdstuk, waarbij de belangrijkste thema's eventueel de kopjes van hoofdstukken kunnen vormen, en waarbij de thema's gerelateerd worden aan de concepten uit de literatuur.

3.5 Bijdrage SIDN fonds

Zoals in de inleiding al naar voren kwam, werd deze master thesis geschreven bij SIDN fonds. Gedurende het master thesis traject, werd een dag per week doorgebracht op het kantoor van SIDN fonds in Arnhem. SIDN fonds heeft met name gefaciliteerd bij het contact leggen met de fondsen en projecten die de onderzoeksobjecten van deze master thesis vormen. Via connecties van SIDN fonds is de haalbaarheid van de respondentenwerving (oftewel, fondsen en projectaanvragers) makkelijker verlopen. Ook heeft de directiesecretaresse van het fonds geholpen bij het inplannen van de interviews van de projecten. Aan de dataverzameling en analyse heeft het fonds geen bijdrage geleverd.

3.6 Validiteit en betrouwbaarheid

De kwaliteit van een onderzoek kan beoordeeld worden aan de hand van de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek. Volgens Boeije (2005) heeft betrouwbaarheid “betrekking op beïnvloeding van de waarnemingen door toevallige of niet-systematische fouten” (p. 281). Daarbij staan vooral de reproduceerbaarheid en controleerbaarheid van het onderzoek centraal (Boeije, 2010). Deze kunnen gewaarborgd worden door het onderzoeksproces zo transparant mogelijk te beschrijven. In het geval van deze master thesis is gebruik gemaakt van een semigestructureerde topiclist, waardoor enigszins afgeweken kan worden van de volgorde van de topiclist. Toch zijn door de vooraf opgestelde lijst de overkoepelende onderwerpen in elk interview naar voren komen. Daarnaast is een gedetailleerde beschrijving van de stappen in de data-analyse gegeven. Deze mate van transparantie zorgt ervoor dat het onderzoek gemakkelijk gecontroleerd kan worden en op eenzelfde wijze door een andere partij kan worden uitgevoerd. Voorbeelden van de verschillende stappen zijn als verslaglegging toegevoegd in de appendices van deze master thesis (zie bijlage F).

Validiteit zegt iets over de mate waarin het onderzoek daadwerkelijk gemeten heeft wat de onderzoeker beoogde te meten (Boeije, 2010). De validiteit kan gewaarborgd worden door een juiste operationalisering van de onderzoeksvraag. De belangrijkste concepten uit de onderzoeksvraag zijn op basis van eerder onderzoek in de context van deze master thesis uiteengezet in het theoretisch kader en daarna opgenomen in de topiclist. Op deze wijze kan een zo volledig mogelijk beeld geschetst worden van het kwalitatief evalueren van maatschappelijke impact.

3.7 Conclusie

In dit hoofdstuk is de onderzoeksmethode van deze master thesis toegelicht. In totaal zijn 16 semigestructureerde interviews afgenomen onder zowel fondsen als projecten die zich op het

gebied van media begeven. Door middel van een thematische inhoudsanalyse zijn de belangrijkste en dominante thema's uit de data gehaald. Deze thema's zullen gepresenteerd worden in hoofdstuk 4 van deze master thesis.

4. Resultaten

Dit onderzoek richt zich op inzichten en ervaringen van fondsen en projectaanvragers met betrekking tot het kwalitatief evalueren van de maatschappelijke impact van gesubsidieerde media-innovatieprojecten. In dit hoofdstuk zullen de belangrijkste resultaten van de thematische analyse besproken worden. Daarbij zullen de vier deelvragen van dit onderzoek beantwoord worden. Paragraaf 4.1 betreft de analyse van de definitie die fondsen geven aan maatschappelijke impact. Paragraaf 4.2 gaat vervolgens in op de manier waarop fondsen hun lopende projecten op het gebied van media-innovatie nu evalueren. In paragraaf 4.3 zal het definiëren van maatschappelijke impact volgens projectaanvragers centraal staan. In paragraaf 4.4 zal tenslotte worden toegelicht hoe projectaanvragers hun projecten op het moment evalueren. De resultaten zullen in iedere paragraaf gepresenteerd en toegelicht worden aan de hand van thema's en citaten uit de transcripten. Tevens wordt aandacht besteed aan hoe de resultaten samenhangen en wat ze betekenen in de context van deze master thesis. In de bijlage van deze master thesis zijn netwerkschema's van codes die hebben bijgedragen tot het vaststellen van de definitieve thema's terug te vinden (zie bijlage F).

4.1 Definities van maatschappelijke impact volgens fondsen

Voordat in wordt gegaan op het evalueren van de maatschappelijke impact van gesubsidieerde media-innovatieprojecten binnen de context van fondsen in Nederland, zal in deze paragraaf eerst worden beschreven wat fondsen verstaan onder maatschappelijke impact. Op deze manier kan in kaart worden gebracht welke definities zij mogelijk hanteren bij het evalueren en kan zo de bredere context begrepen worden. Deze paragraaf beantwoordt zodoende de deelvraag: *Wat verstaan fondsen onder maatschappelijke impact?*

Gelijk aan de wetenschappelijke literatuur waarin een verscheidenheid aan definities voorkomt heerst in de fondsenwereld onduidelijkheid over de precieze definitie van maatschappelijke impact. Desondanks kwamen bepaalde onderwerpen met enige regelmaat terug in de interviews en zijn uit de vergaarde data verschillende hoofdthema's te destilleren. Het eerste thema dat in deze paragraaf besproken zal worden gaat in op de brede definieerbaarheid van maatschappelijke impact en vormt zo een inleiding voor de overige thema's, te weten: 2) kwaliteit boven kwantiteit, 3) duurzame lange termijn verandering, 4) het dienen van publiek belang, en 5) het meenemen van alle effecten. De thema's zullen hieronder worden toegelicht.

Brede definieerbaarheid

In dit eerste thema, dat nog vrij algemeen van aard is, staat de brede definieerbaarheid van maatschappelijke impact centraal. Wat in ieder interview duidelijk naar voren kwam is dat geen enkel fonds een heldere definitie van maatschappelijke impact hanteert. Een belangrijke reden daarvoor lijkt voort te komen uit de gedachte dat impact zich in verschillende vormen en maten voordoet. Zo merkt Henriëtte Boerma van Adessium Foundation op dat zij impact ziet als een hybride begrip. Ze geeft daarbij het volgende aan:

Het zijn allemaal verschijningsvormen van impact (...). Ik denk dat misschien maatschappelijke impact gewoon de paraplu is.
- Henriëtte Boerma (Adessium Foundation)

Ook vanuit de andere fondsen wordt op eenzelfde wijze gedacht over impact. Daarbij wordt vaak opgemerkt dat de impact per project of thema binnen het fonds kan verschillen. Valerie Frissen van SIDN fonds geeft bijvoorbeeld aan dat de impact die het fonds met projecten wil realiseren op allerlei domeinen zichtbaar kan worden, waaronder de zorg, het onderwijs en de media. Uiteindelijk heeft SIDN fonds als doel maatschappelijke impact te verwezenlijken, dus ook hier vormt maatschappelijke impact een paraplu-terme. De gedachtegang dat impact kan verschillen per project en allerlei verschijningsvormen aan kan nemen kwam in ieder interview op één of andere wijze terug.

In drie van de zes interviews met fondsen kwam tevens naar voren dat de term impact vrijwel niet gehanteerd wordt binnen het fonds. Dit gebeurt voornamelijk opzettelijk:

In 2013 bijvoorbeeld, toen was een woord wat veel gebruikt werd, niet over impact, maar dat wel het troetelwoord was vanuit beleid, was innovatie. Terwijl ook niet iedereen daarvan precies wist wat het was, maar iedereen vertelde altijd wel over innovatie. En dat wil niet zeggen dat ik het woord impact onzin vind, maar ik probeer het wel iets te omzeilen met woorden die we al gebruiken. Dat niet iedereen opeens denkt 'maar dat is een nieuwigheidje ofzo. Dat.. of ja, dat vervalt binnenkort weer een keer.' Want ik vind het wel van belang.
- Martijn van der Mark (Stimuleringsfonds Creatieve Industrie)

Martijn van der Mark geeft aan dat hij de term impact enigszins ingewikkeld vindt en daarom liever woorden gebruikt die hij beter snapt. Hierbij valt te denken aan woorden als publiek belang en maatschappelijke engagement. Hij benadrukt desalniettemin het belang van de term

en geeft aan zich binnen het fonds bezig te houden met impact, alleen zit de term nog niet vaak in het vocabulaire. Ook vanuit het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten werd door Mariëtte Wolf aangegeven dat impact een woord is dat binnen het fonds nooit echt gebruikt wordt. Dit wil volgens haar echter niet zeggen dat het fonds de term niet belangrijk vindt, ze gebruiken simpelweg andere woorden zoals journalistieke relevantie en journalistieke urgentie.

De manier waarop de respondenten omschrijven wat voor soort impact zij willen realiseren met hun fondsen en hoe zij maatschappelijke impact daarbij zeer breed definiëren doet denken aan de opmerking van Ten Hoorn en Stubbe (2013) over het ontbreken van een eenduidige definitie van de term. Het begrip impact en synoniemen worden uitwisselbaar en op verschillende manieren gebruikt (Ten Hoorn & Stubbe, 2013).

Kwaliteit boven kwantiteit

Hoewel uit de interviews naar voren kwam dat geen enkel fonds een heldere definitie van maatschappelijke impact hanteert, lijken zij het over een ding allemaal eens te zijn: maatschappelijke impact is kwalitatief. Zo kwam het maken van onderscheid tussen bereik en impact in ieder interview terug.

Maar we hebben dus hele mooie cijfers. Ik bedoel, het maatschappelijke bereik is enorm groot. Als je elk project op deze manier bij elkaar op gaat tellen, vooral door die artikelen, ja dan kom je in de miljoenen. Nou dat is wel leuk om aan OC&W te kunnen overleggen. Maar nogmaals, het zegt helemaal niks.

- Mariëtte Wolf (Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten)

Uit dit citaat wordt duidelijk dat maatschappelijke impact gaat om meer dan cijfers. Vanuit Stichting Democratie en Media werd bijvoorbeeld ook aangegeven dat het eenvoudig is 40 mensen te bereiken, maar de vraag is wat die mensen vervolgens gaan doen. Een andere manier waarop zichtbaar wordt dat maatschappelijke impact als iets kwalitatiefs wordt gezien door de fondsen ligt in de doelstellingen die de fondsen hanteren. Bij het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek staat het bevorderen van de kwaliteit van de berichtgeving bijvoorbeeld centraal.

Interessant bij dit thema is dat bij twee interviews begrippen uit de Impact Value Chain van Clark et al. (2004) werden aangehaald om aan te geven dat maatschappelijke impact als iets kwalitatiefs wordt gezien. Zowel bij het interview met SIDN fonds als bij Adessium Foundation werd gesproken over output en outcome. Daarbij werd een onderscheid

gemaakt tussen de twee begrippen en impact.

Nou ja output is eigenlijk heel simpel de concrete resultaten van de projecten zelf. (..) Dan zou je kunnen zeggen van de output van CodeUur is wat ze beloofd hebben te leveren, educatieve content, zoveel scholen die zijn aangesloten, zoveel kinderen die bereikt zijn weet je wel. (..) En op outcome niveau wil je eigenlijk nog iets meer kunnen zeggen, namelijk dat er ook met die kinderen iets gebeurd is. (..) dat ze begrepen hebben dat het internet op een bepaalde manier werkt. Of dat ze daar verstandiger mee om hebben leren gaan. (..) En op impact niveau heb je het eigenlijk nog over doelstellingen die veel breder zijn. Zo van een groot deel van de Nederlandse kinderen is mediawijs geworden bijvoorbeeld.

- Valerie Frissen (SIDN fonds)

Valerie Frissen omschrijft hier dat het verschil tussen output en outcome/impact voornamelijk draait om de concrete resultaten tegenover de verandering die bewerkstelligd is. Ook Henriëtte Boerma van Adessium Foundation gebruikt deze begrippen op een soortgelijke manier. In beide interviews wordt aangegeven dat output meer op de kwantitatieve kant zit. Hoewel kwantitatieve resultaten dus ook onderdeel vormen van de Impact Value Chain draait de maatschappelijke impact uiteindelijk om de kwalitatieve resultaten (Clark et al., 2004). In de andere interviews worden de specifieke begrippen uit de Impact Value Chain niet gebruikt, maar ook daar komt dezelfde gedachtegang naar voren.

Daarom hebben we op een gegeven moment ook wel een eigen evaluatiesystematiek ontwikkeld. Wat vooral kwalitatief is. Wat we af en toe kwantificeren om te kijken dat wat wij menen te veronderstellen, of dat ook klopt met cijfers. Alleen uiteindelijk blijft de kwaliteit altijd bovenaan staan.

- Martijn van der Mark (Stimuleringsfonds Creatieve Industrie)

Duurzame lange termijn verandering

Naast een omschrijving van maatschappelijke impact als iets kwalitatiefs, merkten veel respondenten op dat impact iets is dat pas na een langere periode zichtbaar is of waar langer in geïnvesteerd moet worden. Een thema dat in vijf van de zes interviews aan bod kwam heeft te maken met het definiëren van maatschappelijke impact als een duurzame of lange termijn verandering. Dit komt overeen met de eerste benadering die Ten Hoorn & Stubbe (2013) in de wetenschappelijke literatuur over impact onderscheiden, waarbij impact wordt beschouwd als

de duurzame lange termijn veranderingen. Onderstaand citaat geeft hier een voorbeeld van:

Nou ja, impact kunnen we eigenlijk nog niet evalueren want ik ga er vanuit dat je impact pas na een paar jaar eigenlijk echt ziet.

- Valerie Frissen (SIDN fonds)

Ook vanuit onder andere Adessium Foundation, Stimuleringsfonds Creatieve Industrie, en Stichting Democratie en Media wordt aangegeven dat impact pas na een langere periode zichtbaar wordt. Die periode kan een jaar omvatten, maar soms gaan er meerdere jaren overheen voor zichtbaar is wat de impact van een project is. Het punt dat daarmee gemaakt wordt is dat de impact in ieder geval niet direct na het uitvoeren van een project zichtbaar is. Vanuit het Fonds Bijzondere Journalistiek Projecten geeft Mariëtte Wolf tevens aan dat impact in sommige gevallen alleen bereikt kan worden door duurzaam te investeren in de journalistiek. Ook in deze opmerking wordt impact als verandering op lange termijn omschreven. Daarnaast wordt impact gezien als iets blijvends, zoals in onderstaand citaat naar voren komt.

Nou ik vertaal impact als.. ja het heeft een component van iets blijvends over het algemeen wel. En een verandering. Dus een duurzame verandering is eigenlijk de mooiste manier.

- Henriëtte Boerma (Adessium Foundation)

Het dienen van publiek belang

Een ander thema dat met enige regelmaat terugkeerde heeft te maken met het dienen van publiek belang. Maatschappelijke impact werd door verschillende respondenten omschreven als iets dat het publieke belang dient. Onderstaand citaat geeft dit bijvoorbeeld direct weer.

Dus daar letten wij wel op, dat er wel een direct publiek belang gediend wordt. En niet alleen het belang van degene die aanvraagt of degene die alleen bij het project betrokken zijn. Er moet wel een breder belang gediend worden.

- Martijn van der Mark (Stimuleringsfonds Creatieve Industrie)

Ook vanuit SIDN fonds werd het dienen van het publieke belang op een directe manier genoemd. In andere interviews werd het dienen van publiek belang via verschillende voorbeelden wat indirecter omschreven. Vanuit Adessium Foundation sprak Henriëtte Boerma bijvoorbeeld over het bewerkstelligen van beleidsverandering, politieke agendering

of media agendering.

Komt het in de media? Wordt het geagendeerd? Om het zo maar te zeggen. We noemen dat publieke agendering. Dat kan zijn in de media. Dat kan zijn omdat beleidsmakers zich uit gaan spreken of politici zich heel erg uit gaan spreken. Of dat bedrijven zich gaan uitspreken voor bepaalde dingen.

- Henriëtte Boerma (Adessium Foundation)

Ook vanuit Stichting Democratie en Media werd indirect over het dienen van het publieke belang gesproken door aan te geven dat impact voor het fonds een gezond pluriform medialandschap betekent waarin een actieve en kritische bevolking zich actief bezighoudt met de inrichting van hun maatschappij. Uit dit thema en het thema waarin de brede definieerbaarheid van maatschappelijke impact centraal staat, wordt duidelijk dat de fondsen allerlei zelfgekozen termen aanwenden om te spreken over impact. De manier waarop fondsen eigen termen hanteren om over impact te kunnen spreken, leidt ertoe dat zij daarmee zelf bepalen wat impact inhoudt. Hier kan gesteld worden dat fondsen het op deze wijze voor zichzelf makkelijker maken om te betogen dat zij impact behaald hebben.

Het meenemen van alle effecten

Het laatste thema dat te maken heeft met de definitie die fondsen aan maatschappelijke impact geven betreft het meenemen van alle effecten die voortkomen uit de uitvoering van gesubsidieerde projecten. In vier van de zes interviews is dit onderwerp aan bod gekomen en werd aangegeven dat onder impact ook de onbedoelde en negatieve effecten vallen.

Ja dat is natuurlijk impact, wel negatieve impact, maar stel dat je iets ontwikkelt bijvoorbeeld wat door geheime diensten in tirannieke staten gebruikt gaat worden en die doen daar hele andere dingen mee dan jij ooit beoogd had, dan is dat wel degelijk impact van wat jij hebt gedaan natuurlijk.

- Valerie Frissen (SIDN fonds)

Dit komt overeen met het gedeelte van de definitie van Liket et al. (2010), waarbij wordt aangegeven dat impact de optelling is van zowel de bedoelde als onbedoelde en positieve als negatieve effecten. Ook Adessium Foundation en Stimuleringsfonds Creatieve Industrie geven aan dat onbedoelde en negatieve effecten wel degelijk meegenomen moeten worden als impact. Vanuit Stichting Democratie en Media werd echter opgemerkt dat ze zich bewust zijn van onbedoelde effecten, maar daar verder geen aandacht aan besteden.

(..) we zijn ons bewust van de bedoelde en onbedoelde impact, maar we meten niks.

- Nienke Venema (Stichting Democratie en Media)

Een belangrijke kanttekening echter bij het meenemen van onbedoelde effecten als impact is dat fondsen over het algemeen slecht zicht hebben op die effecten. Ze zijn er zich bewust van dat zulke effecten plaats kunnen vinden, stellen dat dit onderdeel is van de impact en proberen daar enigszins aandacht aan te besteden, maar het is niet altijd mogelijk er grip op te krijgen. In de overige twee interviews werd tot slot aangegeven dat de onbedoelde effecten dusdanig weinig voorkomen, of überhaupt niet plaatsvinden, dat men het niet nodig acht hiernaar te kijken. Hier zou het slechte zicht op onbedoelde effecten een rol kunnen spelen, waardoor de respondenten van deze twee interviews aangeven dat onbedoelde effecten weinig of niet plaatsvinden omdat ze deze simpelweg niet zien.

Resultaten in relatie tot de deelvraag

De eerst deelvraag van het huidige onderzoek luidde als volgt: *Wat verstaan fondsen onder maatschappelijke impact?* Uit de resultaten is gebleken dat onder fondsen onduidelijkheid bestaat over wat zij precies verstaan onder maatschappelijke impact. Dit komt overeen met de opmerking van Ten Hoorn en Stubbe (2013) dat het ontbreken van een eenduidige definitie van de term impact ertoe leidt dat de term op allerlei manieren geïnterpreteerd wordt. Zo hanteren fondsen eigen termen om over impact te kunnen spreken waarmee zij dus zelf bepalen wat impact inhoudt. Op deze wijze kunnen zij vervolgens ook makkelijker betogen dat zij impact hebben bewerkstelligd. Desalniettemin lijken de grotere thema's die uit dit onderzoek naar voren zijn gekomen aan te sluiten bij bevindingen uit de wetenschappelijke literatuur.

In de eerste plaats wordt maatschappelijke impact door alle fondsen gezien als iets kwalitatiefs. Fondsen geven aan onderscheid te maken tussen kwantitatieve en kwalitatieve resultaten op een manier die past binnen de gedachtegang van de Impact Value Chain van Clark et al. (2004). Hoewel in slechts twee interviews daadwerkelijk begrippen uit de Impact Value Chain worden aangehaald, namelijk output en outcome, sluiten de omschrijvingen van maatschappelijke impact als iets kwalitatiefs uit de overige interviews ook aan bij het waardeketenmodel. Daarnaast zien fondsen maatschappelijke impact als een duurzame lange termijn verandering. Vanuit deze opvatting kan gesteld worden dat maatschappelijke impact het hoogste niveau van de Impact Value Chain vormt (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). Wanneer daarbij meegenomen wordt dat volgens fondsen onder maatschappelijke impact zowel de bedoelde als de onbedoelde en de positieve als de negatieve effecten vallen, kan er gesteld

worden dat de manier waarop fondsen over maatschappelijke impact denken te plaatsen valt in de eerste benadering die Ten Hoorn en Stubbe (2013) onderscheiden in de wetenschappelijke literatuur. In deze benadering wordt impact omschreven als een duurzame lange termijn verandering waar zowel de positieve als negatieve gevolgen van een interventie bij horen (OECD-DAC, 2002). Het is echter van belang op te merken dat ondanks dat fondsen aangeven zowel de bedoelde als onbedoelde effecten die plaatsvinden te erkennen, zij aangeven hier niet altijd even duidelijk zicht op te hebben en deze niet meenemen in hun evaluatieproces.

4.2 Impactevaluatie door fondsen

Nu duidelijk is welke thema's voor fondsen van belang zijn bij het definiëren van maatschappelijke impact, kan verder worden gekeken naar de manier waarop zij hun lopende projecten evalueren. In deze paragraaf zal aandacht worden besteed aan de volgende deelvraag: *Hoe evalueren fondsen in Nederland hun lopende projecten op het gebied van media-innovatie?* De bevindingen zullen wederom gepresenteerd worden aan de hand van thema's die bij de analyse naar voren zijn gekomen. Deze zijn als volgt ingedeeld: 1) gradaties van evaluatie, 2) moment van evaluatie, 3) evalueren op (h)erkenning, en 4) causaliteitsprobleem.

Gradaties van evaluatie

Een belangrijk thema dat in vijf van de zes interviews naar voren kwam heeft te maken met verschillende gradaties van evaluatie. Alleen in het interview met Stichting Democratie en Media is dit thema niet aan bod gekomen, onder andere omdat het fonds nog moet beginnen met het ontwikkelen van een evaluatiesystematiek en daardoor weinig informatie kon verschaffen over hun evaluatieproces. In de overige vijf interviews kwam naar voren dat het evalueren van maatschappelijke impact op verschillende niveaus plaatsvindt of kan vinden. Een eerste gradatie van evalueren is te vinden op het projectniveau, zoals in onderstaand citaat wordt toegelicht.

En wat we ook doen is met ons bestuur wat dus zes professionals zijn uit de journalistiek in de uitgeverij, evalueren we de projecten die we hebben gehonoreerd inhoudelijk.

- Mariëtte Wolf (Fonds Bijzondere Journalistiek Projecten)

Ook in de overige interviews werd aangegeven dat de fondsen op projectniveau evalueren. De

aanpak hierin verschilt echter per fonds. Zoals uit bovenstaand citaat duidelijk wordt, evalueert het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten op projectniveau intern met het bestuur. Bij Adessium Foundation en SIDN fonds wordt op projectniveau ook intern geëvalueerd, door een programmamanager dan wel andere werknemers van het fonds. Bij het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek wordt als enige fonds een extern persoon ingehuurd om de evaluatie uit te voeren. Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie kent op projectniveau tot slot twee verschillende manieren van evalueren, namelijk op niveau van de adviescommissie en op publiek niveau. In het laatste geval worden uitgevoerde projecten aan een publiek gepresenteerd en met het publiek besproken.

Naast het projectniveau kwamen ook andere niveaus aan bod. Zo werd vanuit zowel SIDN fonds als Adessium Foundation aangegeven dat zij per thema proberen te evalueren. Op dit niveau kunnen projecten die onder hetzelfde thema vallen samengenomen worden en zou eventueel een vergelijking tussen verschillende projecten gemaakt kunnen worden. Het ‘optellen’ van de impact van verschillende projecten blijkt echter een uitdaging.

We hebben vorig jaar wel een thema evaluatie gedaan (..) dat echt een zoektocht ook voor ons is. Want hoe ga je nou om met de optelbaarheid van onze projecten? Dat staat nog echt in de kinderschoenen. Daar willen we wel wat mee, maar je merkt gewoon dat het ja.. voordat je daar een beetje een vorm hebt gevonden die werkt heb je gewoon even tijd nodig.

- Henriëtte Boerma (Adessium Foundation)

Ook vanuit SIDN fonds werd aangegeven dat zij een oplossing zoeken voor het optellen van de impact en dat een evaluatie op themaniveau hier misschien bij kan helpen. Vanuit het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie werd daarnaast aangegeven dat projecten vaak niet vergelijkbaar zijn met elkaar, maar dat het fonds waar het kan soortgelijke situaties en projecten wel met elkaar probeert te vergelijken om de evaluatie te vergemakkelijken.

Tot slot evalueren drie fondsen op een meer kwantitatief en financieel niveau. Hoewel alle fondsen kwantitatieve en financiële evaluaties uitvoeren om hun administratieve zaken op orde te hebben, voeren deze drie fondsen een enigszins ‘gedwongen’ evaluatie uit in opdracht van hun geldverstrekker, het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het Ministerie wil namelijk graag terugzien waar hun investering precies aan besteed is, maar de fondsen geven aan dat zij deze financiële evaluatie niet zo uitgebreid zouden uitvoeren als het niet zou moeten van het Ministerie.

Moment van evaluatie

Het grootste thema van deze paragraaf heeft te maken met verschillende momenten van evaluatie. In ieder interview kwam dit thema uitgebreid aan bod. De bevindingen kunnen worden gesplitst in drie momenten van evaluatie: vooraf, tussentijds, en achteraf.

I Vooraf

Een evaluatie voorafgaand aan het uitvoeren van het project wordt door alle fondsen uitgevoerd, hetzij op verschillende manieren. Over het algemeen laat het fonds de projectaanvragers een aanvraagformulier invullen met de benodigde informatie over het project. Daarnaast maken de meeste fondsen gebruik van een projectplan. Dit plan neemt per fonds verschillende vormen aan.

En dan schrijven mensen hun plan van aanpak en een aanvraagformulier en die twee samen vormen dus je.. het aanvraagformulier zorgt ervoor dat daar alle informatie staat die we nodig hebben. Het plan van aanpak zorgt ervoor dat een aanvrager in staat is om in zijn eigen woorden te omschrijven wat hij van plan is. En dat is wel van belang, omdat zo 'n aanvraagformulier zo dwingend kan zijn dat iemand helemaal niet meer in staat is om te vertellen wat ie van plan was.
- Martijn van der Mark (Stimuleringsfonds Creatieve Industrie)

Ook bij het SIDN fonds wordt het opstellen van een projectplan voornamelijk aan het project zelf overgelaten. Het fonds geeft echter aan dat ze op zoek zijn naar een manier om het projectplan meer te standaardiseren, zodat op geaggregeerd niveau meer gezegd kan worden over de uiteindelijk behaalde impact en eventueel een vergelijking gemaakt kan worden met andere projecten. Het SIDN fonds neemt daarbij een voorbeeld aan een internationaal zusterfonds dat projecten een soort *business canvas* in laat vullen en dat als uitgangspunt gebruikt bij de latere evaluaties. Van de zes fondsen is Adessium Foundation het enige fonds dat op een meer gestandaardiseerde wijze werkt door met projecten een logisch kader op te stellen waarin een soort prestatieafspraken en indicatoren worden vastgelegd. Tot slot is het interessant om te benoemen dat de directeur van het Fonds Bijzondere Journalistiek Projecten al voor de daadwerkelijke aanvraag betrokken is bij de projecten door hen te helpen een zo goed mogelijke aanvraag op te stellen alvorens deze wordt ingediend.

Bij vrijwel alle fondsen wordt in de projectplannen de verwachte impact van tevoren vastgelegd, met uitzondering van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten. Dit heeft te maken met het feit dat het fonds voornamelijk de productie van boeken en artikelen

subsidieert en de verwachte impact daarbij lastiger te voorspellen is. Ondanks dat het merendeel van de fondsen aangeeft de verwachte impact van tevoren vast te leggen, merken zij op dat dit niet in alle gevallen nuttig is. Enerzijds kan het vastleggen van doelstellingen en de te behalen impact handig zijn om te begrijpen wat er gaat gebeuren. Vanuit Stichting Democratie en Media wordt bijvoorbeeld het volgende gezegd:

Ja, ik denk dat het ze op z'n minst doet nadenken over.. heel veel mensen hebben een heel goed idee, en zijn heel goed in het bedenken van een conceptueel plan of hebben heel veel idealisme. Maar zij worden niet zo snel concreet en ik denk dat ze van tevoren vragen om wel concreet te worden ze helpt in het nadenken over het proces.
- Nienke Venema (Stichting Democratie en Media)

Anderzijds merken de fondsen op dat projectplanningen er niet altijd zijn om gehaald te worden. Volgens SIDN fonds verschilt het per project hoe nuttig het is om vast te leggen wat het wil bereiken in termen van impact. Vanuit het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie wordt aangegeven dat vasthouden aan een van tevoren opgesteld plan niet per se een goed idee is, omdat men zo bepaalde kansen laat liggen.

Je kan beter omschrijven hoe je dat wil gaan ontdekken, dan wat je precies verwacht dat het gaat opleveren. Dus daar zie ik nog wel iets spanning in. We proberen daar wel goed op te letten dat.. ja dat niet iemand een project in z'n hoofd al heeft laten plaatsvinden en vervolgens dat het een invuloefening is. Want tegelijkertijd als iemand juist een heel vrij plan maakt, ja dan wordt het weer heel ingewikkeld om dat te toetsen.
- Martijn van der Mark (Stimuleringsfonds Creatieve Industrie)

Uit het citaat wordt duidelijk dat het lastig is een project niet lam te slaan door te veel op de verwachte impact te hameren maar dat een fonds een project tegelijkertijd wel in goede banen wil leiden.

II Tussentijds

In tegenstelling tot de evaluatie voorafgaand aan het uitvoeren van een project vormt de tussentijdse evaluatie geen standaard evaluatiemoment bij alle fondsen. Het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie geeft aan niet tussentijds te evalueren vanwege praktische redenen. Gezien de hoeveelheid aan projecten die bij het fonds lopen kan het fonds het niet waarmaken om deze tussentijds te evalueren. Dit betekent echter niet dat het fonds dat

niet zou willen. Ook het Fonds Bijzondere Journalistiek projecten evalueert tussentijds de projecten niet. Dit heeft voornamelijk te maken met het feit dat projectaanvragers tussentijds midden in het proces zitten van het schrijven van een boek of artikel, waardoor nog geen impact in kaart kan worden gebracht. Wel neemt het fonds tussentijds tweemaal per jaar contact op met de projecten om te informeren naar de stand van zaken, maar dit valt onder de noemer monitoren. Hetzelfde geldt voor Stichting Democratie en Media, dat wel tussentijds monitort hoe het gaat met de projecten maar niet evalueert welke impact tot dan toe bewerkstelligd is. Uit praktische overwegingen monitort het fonds echter niet alle projecten tussentijds.

Adessium Foundation geeft aan wel tussentijds te evalueren en te monitoren. Dit doen zij ieder half jaar.

We gaan contracten aan van drie jaar gemiddeld. We maken daarin een soort, we werken dan met, we noemen dat een logisch kader, een soort prestatieafspraken, een aantal indicatoren. (...) En dat monitoren we elk half jaar. En de globale voortgang wordt vastgelegd door de programmamanager. Dat is een eerste stap van monitoren en het begin van evalueren.

- Henriëtte Boerma (Adessium Foundation)

Ook SIDN fonds geeft aan tussentijds te evalueren. Dit wordt tijdens de loop van langere projecten eenmalig gedaan middels een evaluatieformulier en een gesprek. Daarnaast heeft het fonds meerdere contactmomenten tussendoor met de projecten via verschillende bijeenkomsten. Tot slot geeft het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek aan voorheen met voortgangsverslagen te hebben gewerkt. Tegenwoordig maken ze gebruik van ‘sprints’, waarbij alle projectaanvragers om de paar weken bij elkaar komen om te presenteren wat ze tot dan toe hebben bereikt. Het fonds heeft voor deze aanpak gekozen omdat ze erin geloven dat het loslaten van projecten niet werkt en dat regelmatige contactmomenten op een positieve manier bijdragen aan het tot een goed einde brengen van een project.

Ondanks dat niet alle projecten tussentijds evalueren of monitoren, benadrukken zij allen wel dat een tussentijdse evaluatie belangrijk kan zijn om het project bij te sturen.

Nou, tussentijds is natuurlijk interessanter omdat je dan nog een beetje.. dan zit je halverwege en dan kun je nog een keer bedenken van gaat dit echt de goede kant op.

- Valerie Frissen (SIDN fonds)

II Achteraf

Tot slot is er nog het moment van evaluatie achteraf. Net als bij de evaluatie voorafgaand aan het uitvoeren van een project wordt de evaluatie na afronding van een project door alle fondsen uitgevoerd. Ook hier is sprake van verschillende manieren waarop deze evaluaties plaatsvinden. Meerdere fondsen ontvangen na afronding een rapport van de projectaanvragers waarin vast is gelegd wat er bereikt is. Interessant is dat sommige fondsen, zoals het SIDN fonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie daar een gestandaardiseerd formulier voor gebruiken, waar een fonds als Stichting Democratie en Media dat niet doet. Daar leveren projecten een eigen vormgegeven rapport. Het SIDN fonds gaat daarnaast ook een eindgesprek aan met de projecten om te bespreken hoe het project is verlopen en wat er nu bereikt is. Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek maakt voor de eindevaluatie gebruik van een eindverslag en belt daarnaast met de aanvragers, vaak ook één of twee jaar na dato nog. Dit is het enige fonds dat aangaf na afloop van het project nog contact te zoeken met projectaanvragers.

Alle fondsen geven aan naderhand de evaluaties voor intern gebruik toe te passen. Dit komt ook naar voren in onderstaand citaat.

We schrijven vooral een notitie, kort. Dus in het dossier komt een notitie over wat de impact is geweest als dat nuttig is. En.. dat de volgende keer dat een aanvrager weer komt kijken we daarnaar. Of als we denken dat iets erop lijkt, dan zullen we dat aanhalen. Oftewel, het komt in het institutionele geheugen van de stichting terecht en het gaat dus meewegen bij volgende aanvragen.

- Nienke Venema (Stichting Democratie en Media)

Stichting Democratie en Media gebruikt de evaluatie dus om toekomstige aanvragen beter te kunnen beoordelen. Ook andere respondenten geven aan dat evaluaties naderhand met name gebruikt worden voor het eigen leerproces. Daarbij benadrukken de drie niet-private fondsen ook dat zij puur inhoudelijk evalueren om te leren en niet omdat dit moet van hun geldverstrekkers.

Het nut van een evaluatie achteraf loopt enigszins uiteen in de ogen van de fondsen. Zo wordt vanuit Adessium Foundation aangegeven dat een evaluatie achteraf voornamelijk nuttig is voor fondsen die graag willen weten hun impact is geweest. De evaluatie achteraf wordt vanuit Adessium Foundation dan ook als de minst belangrijke evaluatie beschouwd. Ook Stichting Democratie en Media ziet de evaluatie achteraf als minder belangrijk. Enerzijds vanuit praktische redenen, omdat zij zo min mogelijk geld aan evalueren uit willen geven.

Anderzijds omdat de evaluatie volgens het fonds weinig oplevert.

We zitten veel meer aan de voorkant dan aan de achterkant van het proces. En ook wel bewust (..) Want ja, wat heb je daar uiteindelijk aan. Ja, een project is minder goed gelukt dan je dacht. Ja, oké. Je kunt er misschien wat van leren voor de volgende keer maar dat doe je ook wel als je het er gewoon even over hebt.

- Nienke Venema (Stichting Democratie en Media)

Vanuit het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek wordt de evaluatie achteraf juist als het belangrijkste evaluatiemoment gezien. Daarbij werd beredeneerd dat de gerealiseerde impact alleen achteraf goed geëvalueerd kan worden en niet eerder.

Evalueren op (h)erkenning

Bij het evalueren van maatschappelijke impact kunnen fondsen naar verschillende zaken kijken. De hierboven besproken momenten van evaluatie zijn vaak inhoudelijk en gebaseerd op rapportages of verslagen die projecten aanleveren. Fondsen kunnen echter ook op andere 'criteria' van impact letten. Het laatste thema van deze paragraaf heeft te maken met deze criteria waarbij het evalueren op (h)erkenning centraal staat. Dit thema sluit gedeeltelijk aan bij het thema 'het dienen van publiek belang' dat besproken is in de paragraaf over de definities die fondsen aan maatschappelijke impact geven. Hierin kwam naar voren dat maatschappelijk impact gezien wordt als iets dat het publieke belang dient en dat dit zich onder andere uit in publieke agendering, beleidsverandering of media aanwezigheid. Vier van de zes respondenten gaven in de interviews aan dat zij de impact van een project evalueren op basis van de herkenning of erkenning die een project krijgt in de buitenwereld.

En op impactniveau heb ik eigenlijk nu tegen het bestuur gezegd van.. daar gaat het ons eigenlijk vooral om vertel je je grote verhaal over wat je beoogd op een overtuigende manier en herkent de buitenwereld dat ook als iets waar je een rol in speelt ofzo.

- Valerie Frissen (SIDN fonds)

Vanuit Adessium Foundation wordt op deze wijze bijvoorbeeld de publieke agendering, politieke agendering en de media agendering in de gaten gehouden. Het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten geeft aan te letten op het succes van de projecten en in de gaten te houden of prijzen worden gewonnen. Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek geeft tot slot aan impact onder andere te evalueren door te bekijken of het resultaat van een project nog

bestaat en of het nog door anderen wordt gebruikt. Met name het gebruik door anderen valt onder (h)erkenning van de buitenwereld.

Causaliteitsprobleem

Een laatste thema dat in ieder interview naar boven kwam heeft te maken met een probleem dat vaak de kop opsteekt, namelijk hoe weet het fonds of de bijdrage die zij hebben geleverd tot de uiteindelijke impact heeft geleid? Vanuit Adessium Foundation werd daarbij het volgende aangegeven:

*(..) ik denk dat we door realisme ook gewoon niks zelf claimen. Wat wij eigenlijk zeggen is.. we verzamelen wel wat onze NGO's, onze partners realiseren. De conclusie die we dan vervolgens trekken is het zegt niks over onze eigen impact, het laat hooguit zien dat we in staat zijn de goede partijen te identificeren. En dat we een goed netwerk hebben waar ze uit op komen poppen. En dat is ongeveer wat we durven te claimen.
- Henriëtte Boerma (Adessium Foundation)*

Bovenstaande respondent geeft aan dat het fonds wel evalueert wat de impact is geweest maar achteraf niet naar de buitenwereld uitspreekt dat hun bijdrage daartoe heeft geleid. Het fonds laat daarbij de eer aan de projecten. In twee andere interviews werd daarnaast aangegeven dat ze het causaliteitsprobleem proberen te ontwijken door heel voorzichtig te zijn met wat ze claimen te hebben bijgedragen. Vanuit het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie wordt bijvoorbeeld opgemerkt dat alleen als het verband tussen de uiteindelijke impact en de bijdrage van het fonds heel evident is, het fonds de verantwoording neemt. In drie interviews wordt tot slot gesteld dat het causaliteitsprobleem enigszins ontweken kan worden door vooraf goed te bekijken of de bijdrage een druppel op de gloeiende plaat is of niet. Door uniekere projecten te honoreren die er zonder bijdrage van het fonds niet komen zou achteraf makkelijker de link gelegd kunnen worden tussen de bijdrage van het fonds en de behaalde impact. Het beoordelen of een project er zonder de bijdrage van het fonds niet zou komen wordt voornamelijk gedaan door aan projecten de vraag voor te leggen wat er zou gebeuren als zij geen bijdrage zouden krijgen en door op eigen inschatting te vertrouwen.

Resultaten in relatie tot de deelvraag

De tweede deelvraag van dit onderzoek luidde als volgt: *Hoe evalueren fondsen in Nederland hun lopende projecten op het gebied van media-innovatie?* Uit de resultaten wordt duidelijk dat fondsen verschillende gradaties kennen wanneer het aankomt op het evalueren van hun

projecten. De belangrijkste gradatie van evaluatie zit daarbij op het projectniveau. Hoewel fondsen aangeven ook op andere niveaus proberen te evalueren, door bijvoorbeeld projecten met overeenkomende thema's samen te nemen of tegen elkaar af te zetten, blijkt het optellen of vergelijken van de impact van individuele projecten lastig. Ondanks dat projecten op themaniveau met elkaar overeen kunnen komen, is de impact dus niet met elkaar vergelijkbaar. Hetzelfde geldt voor het causaliteitsprobleem dat in ieder interview naar voren kwam. Fondsen geven aan dat het lastig is achteraf vast te stellen of hun bijdrage daadwerkelijk heeft geleid tot de uiteindelijk bereikte impact. Hoewel ze hier in de selectieprocedure voorafgaand aan het uitvoeren van een project rekening mee proberen te houden, geven ze aan achteraf nooit met zekerheid de behaalde impact te kunnen claimen. Hoewel onder andere Liket et al. (2010) en Clark et al. (2004) opperen dat bij het evalueren van impact nauwkeurig bestudeerd moet worden of de gevonden resultaten daadwerkelijk door de activiteit komen blijkt dit in de realiteit dus vrijwel onmogelijk te zijn. De definitie van maatschappelijke impact "als de waarde die een ondernomen activiteit heeft op de gehele maatschappij (...) ten opzichte van een benchmark van wat er sowieso gebeurd zou zijn zonder de ondernomen activiteit" (Liket et al., 2010) en de manier waarop deze benadering meegenomen kan worden in het evaluatieproces vergt dus een enigszins genuanceerdere uitleg.

Daarnaast blijkt uit het onderzoek dat fondsen verschillende momenten van evaluatie kennen. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen drie momenten, namelijk vooraf, tussentijds, en achteraf. Uit de resultaten blijkt dat met name het moment vooraf als het belangrijkste evaluatiemoment wordt gezien. Door de verwachte impact vast te leggen kan richting worden gegeven aan het project. In de theorie is ook duidelijk geworden dat een moment van evaluatie vooraf als zeer belangrijk wordt gezien; dit moment komt namelijk in elke besproken methode voor (Nicholls et al., 2009; Vanclay, 2003; Moore, 2003; Catley et al., 2007; London, 2009; Baccarini, 1999). Desalniettemin benadrukken de fondsen dat men moet oppassen zich niet te veel te laten leiden door de uitkomsten van de evaluatie vooraf, omdat een project hierdoor lamgeslagen kan worden. Het vooraf opstellen van indicatoren van impact, zoals in veel methoden naar voren komt, kan het succes van een project dus ook beperken.

Het tussentijdse moment van evalueren wordt als minder belangrijk gezien en neemt daarnaast bij de fondsen die deze evaluatie uitvoeren meer de vorm van monitoring aan. Tussentijds wordt niet zozeer bekeken welke impact tot dan toe is bewerkstelligd, maar ligt de focus vooral op de voortgang van het project en wordt er bekeken of het project bijgestuurd

moet worden. Het moment van evalueren achteraf wordt tot slot door het overgrote deel van de fondsen voornamelijk uitgevoerd om bij te dragen aan het eigen leerproces. Dit gaat in tegen een aantal methoden die benadrukken dat een evaluatiemoment achteraf nodig is om vast te kunnen stellen welke impact behaald is (Nicholls et al., 2009; Catley et al., 2007; London, 2009). Het is daarnaast opvallend te noemen dat het merendeel van de fondsen ondanks hun definitie van maatschappelijke impact als lange termijn verandering niet evalueren op de lange termijn. In vergelijking met de momenten van evaluatie vooraf en tussentijds lijkt het moment achteraf volgens de fondsen het minst belangrijk te zijn.

4.3 Definities van maatschappelijke impact volgens projectaanvragers

Nu duidelijk is wat fondsen verstaan onder maatschappelijke impact en hoe zij dit proberen te evalueren, kan verder worden gekeken naar de definitie die projectaanvragers (allen van SIDN fonds) van maatschappelijke impact hanteren. In deze paragraaf zal antwoord worden gegeven op de deelvraag: *Wat verstaan projectaanvragers onder maatschappelijke impact?* Wederom zullen de bevindingen worden weergegeven in de vorm van thema's die bij thematische analyse naar voren zijn gekomen. De thema's zijn: 1) kwaliteit versus kwantiteit, 2) duurzame lange termijn verandering, 3) (h)erkenning, en 4) het meenemen van alle effecten.

Kwaliteit versus kwantiteit

Waar bij de fondsen uit alle interviews naar voren kwam dat maatschappelijke impact als kwalitatief wordt gezien, lijkt deze zekerheid onder de projecten minder aanwezig. Toch wordt in de eerste plaats in het overgrote deel van de interviews een onderscheid gemaakt tussen het bereik van een project en wat er ná de interventie gebeurt.

Volgende week zit ik met 50 man in de zaal (..) en dan heb ik een goede avond, een goed gesprek met die mensen. Maar wat is dan het effect daarna? Weet ik ook niet. Ja, misschien moet ik wel een podcast maken waar een miljoen mensen naar luisteren en dan heeft die meer effect.

- Jan Belon (Waarom Weet Mijn Koelkast Dat Ik Jarig Ben?)

In bovenstaande quote wordt een onderscheid gemaakt tussen het aantal mensen dat bereikt wordt en wat vervolgens het effect van dat bereik is. In zeven andere interviews werd dit onderscheid ook gemaakt. Daarbij werd door dezelfde zeven respondenten op verschillende momenten aangegeven dat maatschappelijke impact draait om meer dan alleen cijfers.

*Maar uiteindelijk kan dat op.. voor tien, twintig patiënten heel veel impact hebben.
(..) En hoe zwaar meet je dat? Een groot effect op een groep van tien, twintig vind ik
al een belangrijke impact.*

- Gerard Oortmerssen (Patiëntenforum Miner)

Het gaat er dus niet zozeer om hoeveel mensen bereikt worden als wel wat er vervolgens gebeurt met die mensen. Hoewel de meeste projectaanvragers maatschappelijke impact dus als iets kwalitatiefs zien stappen zij gemakkelijk over op het gebruik van kwantitatieve termen wanneer zij het hebben over de impact van hun eigen project.

Ik denk wel constant in termen van impact. We hebben bijvoorbeeld vorige week overleg gehad over dat nieuwe lesmateriaal van microbit en daar hadden een stel creatieve geesten een hele mooie les gemaakt, maar ingewikkeld weet je. En dan zit ik te denken aan.. ik heb liever 250 leerkrachten met een simpele les dan 50 leerkrachten met een ingewikkelde les. Ik ben wel constant bezig in dingen doen die de allermeeeste mensen kunnen bereiken.

- Ronilla Snellen (CodeUur)

De projectaanvrager van CodeUur, een project dat kinderen leert coderen, merkt hier op constant in termen van impact te denken maar drukt die gedachtegang vervolgens uit in kwantitatieve termen. Ook in andere interviews werd impact afwisselend op kwalitatieve en kwantitatieve manieren uitgedrukt. Gekeken naar de Impact Value Chain zouden die kwantitatieve uitdrukkingen van impact meer passen bij de output die een project levert (Clark et al., 2004). Uiteindelijk lijkt bij de projectaanvragers net als bij de fondsen een kwalitatieve definitie van maatschappelijke impact toch iets meer de overhand te hebben, waarbij cijfers geen doel op zich vormen maar waarbij het draait om de impact die daaraan gerelateerd is.

Duurzame lange termijn verandering

Eveneens gelijk aan de fondsen wordt maatschappelijke impact door de projectaanvragers gedefinieerd als een duurzame lange termijn verandering. Dit is wederom in lijn met de eerste benadering die Ten Hoorn & Stubbe (2013) onderscheiden in de wetenschappelijke literatuur over impact, waarbij impact wordt beschouwd als de duurzame lange termijn veranderingen. Acht van de tien respondenten maakten dit duidelijk in de interviews.

Als je vraagt naar een grotere visie over een langere termijn is het simpelweg netwerk

creëren voor deze mensen. (...) en het houdt niet op na onze opleiding.

- Gijs Corstens (Hack Your Future)

In bovenstaand citaat wordt impact omschreven als duurzaam en iets dat blijvend is, ook na het afronden van het project. Vanuit Insert_User werd bijvoorbeeld ook gesteld dat het project waarbij het creëren van een serie van podcasts centraal stond nu is afgerond, maar dat daarmee het realiseren van impact niet ophoudt.

Het is niet dat dat ding bij lancering een soort van een maand impact heeft en dan niet meer. (...) En ik vind het daarom moeilijk om er een einddatum eigenlijk aan te stellen. Dus in mijn hoofd is er een einddatum aan de realisatie ervan, maar niet aan het gebruiken van, of aan de levensduur ofzo.

- Evelyn Austin (Insert_User)

Daarnaast kwam in zes van de interviews naar voren dat impact pas na een langere tijd zichtbaar wordt. In het geval van Dinst, dat een platform faciliteert waarop dienstverleners worden gekoppeld aan hulpbehoevenden, werd bijvoorbeeld opgemerkt dat het eenmalig koppelen van een dienstverlener aan een hulpbehoevende geen grote toegevoegde waarde heeft. Pas wanneer mensen vaker terugkomen en connecties aangaan wordt de impact op de levens van hulpbehoevenden zichtbaar.

(h)erkenning

Een ander thema dat met enige regelmaat terugkeerde heeft te maken met herkenning of erkenning van projecten door de buitenwereld. In zeven interviews kwam op één of andere manier terug dat voor het definiëren van maatschappelijke impact de vraag gesteld kan worden of de buitenwereld wat met het project heeft gedaan. In het geval van het onderstaande citaat wordt de maatschappelijke impact bijvoorbeeld zichtbaar in de vorm van Kamervragen die gesteld worden.

We hebben wel een impactreport uitgebracht vorig jaar, dat was nog voor dit project. Dat keek naar welke resultaten hebben onze artikelen gehad, is daar concreet iets veranderd? (...) Heeft het bijvoorbeeld geleid tot Kamervragen? Is er iets veranderd, is er iemand ontslagen om een misstand die we hebben onthuld, is er actie genomen? Dat soort zaken.

- Arne van der Wal (Gamification van onderzoeksjournalistiek)

In twee andere interviews kwam ook naar voren dat (h)erkenning op het niveau van de politiek en overheid ligt in de vorm van Kamervragen, politieke agendering of beleidsverandering. Een andere vorm van (h)erkenning die in drie interviews naar voren kwam ligt op het niveau van de media en de pers. Tot slot kwam in drie interviews naar voren dat het ook als maatschappelijke impact gezien wordt wanneer een andere partij het project omarmt, zoals een school die de lessen van CodeUur opneemt in het curriculum.

Het meenemen van alle effecten

Tot slot kwam in acht interviews naar voren dat onder maatschappelijke impact ook de onbedoelde en negatieve effecten worden verstaan. Dit is in lijn met het gedeelte van de definitie van Liket et al. (2010) waarbij wordt aangegeven dat impact de som vormt van zowel de bedoelde als onbedoelde en de positieve als negatieve effecten. Dat projectaanvragers hier op eenzelfde wijze over denken wordt bijvoorbeeld duidelijk in onderstaand citaat.

Dat het goede dingen teweegbrengt hebben we laten zien. Dat het slechte dingen teweeg kan brengen, natuurlijk, er is altijd een keerzijde van de medaille. Dus ik ben op zoek naar positieve impact en ik realiseer me heel goed dat negatieve impact daar ook aan vast kan zitten.

- Marc Jellema (Open registratie verkochte downloadlinks e-books)

Daarbij werd door meerdere projectaanvragers echter wel aangegeven dat het lastig kan zijn om de onbedoelde of negatieve effecten in beeld te krijgen. Zij geven daarom aan deze effecten niet mee te nemen bij het evalueren van de impact die hun project heeft behaald.

Resultaten in relatie tot de deelvraag

De derde deelvraag van dit onderzoek luidde als volgt: *Wat verstaan projectaanvragers onder maatschappelijke impact?* Uit de resultaten blijkt dat onder de projectaanvragers onduidelijkheid heerst over de definitie van maatschappelijke impact. Enerzijds bepalen zij zelf voor een groot deel wat impact is, waardoor zij makkelijker kunnen betogen dat ze impact hebben behaald. Dit is bijvoorbeeld terug te zien in het thema (h)erkenning, waarbij voor het definiëren van impact de vraag gesteld wordt of de buitenwereld wat met het project heeft gedaan. De overige thema's lijken echter aan te sluiten bij theorie uit de wetenschappelijke literatuur. Zo hebben projectaanvragers vooral moeite met de afweging tussen kwaliteit en kwantiteit. Toch voert kwaliteit hier de boventoon. Dat projectaanvragers

een onderscheid maken tussen het bereik van een project en wat er na het uitvoeren ervan gebeurt, sluit aan bij de manier waarop het Impact Value Chain model impact als een proces beschrijft (Clark et al., 2004). De omschrijving van impact als een duurzame lange termijn verandering past daarnaast bij de eerste benadering die Ten Hoorn & Stubbe (2013) binnen de wetenschappelijke literatuur over maatschappelijke impact onderscheiden. Tevens geven projectaanvragers, in lijn met de eerste benadering die Ten Hoorn en Stubbe onderscheiden en met de definitie van Liket et al. (2010), aan dat zij zowel de bedoelde als onbedoelde en de positieve als negatieve effecten zien als onderdeel van maatschappelijke impact.

4.4 Impactevaluatie door projecten

Nu duidelijk is welke thema's voor projectaanvragers van belang zijn bij het definiëren van maatschappelijke impact, kan ingezoomd worden op de manier waarop zij hun projecten evalueren. In deze paragraaf zal zodoende antwoord worden gegeven op de volgende deelvraag: *Hoe evalueren projectaanvragers hun projecten op het gebied van media-innovatie?* De bevindingen zullen wederom gepresenteerd worden aan de hand van thema's die bij de thematische analyse naar voren zijn gekomen. Deze zijn als volgt ingedeeld: 1) moment van evaluatie, en 2) een gemengde aanpak.

Moment van evaluatie

Het grootste thema van deze paragraaf heeft te maken met verschillende momenten van evaluatie. Dit thema kwam in ieder interview aan bod. De bevindingen kunnen daarbij worden gesplitst in drie momenten van evaluatie: vooraf, tussentijds, en achteraf.

I Vooraf

In de interviews kwam naar voren dat een evaluatie voorafgaand aan het uitvoeren van het project door alle projectaanvragers werd uitgevoerd. Dit komt in de eerste plaats doordat de projecten tijdens hun aanvraag bij het SIDN fonds een plan moeten inleveren waarin zij moeten beschrijven welke impact zij verwachten te behalen. Op deze manier worden zij 'gedwongen' concreet na te denken over de impact die zij willen bewerkstelligen. Het merendeel van de projecten geeft echter aan zelf ook vanaf het begin van het proces al na te denken over de te behalen impact. In zeven interviews werd expliciet benadrukt dat men een evaluatie vooraf als belangrijk ziet.

(..) als je niet aan de voorkant daar in ieder geval een stok in de grond slaat, dan wordt het op een gegeven moment een heel wollig verhaal. Want dan ga je namelijk

iets achteraf bedenken, dan ga je het een beetje oppoetsen. (..) ik vind het goed om helemaal in het begin echt te zeggen denk nou zinnig na over de impact die jij gaat bereiken. En dat ie nog een beetje verandert in de loop van de tijd dat is prima, maar die start moet ook gewoon zinvol zijn.

- Marc Jellema (Open registratie verkochte downloadlinks e-books)

Vanuit MEDIAGAMES, een project dat een online leeromgeving voor justitiële jeugdinstellingen ontwikkelt, werd op een soortgelijke wijze gesteld dat het belangrijk is om stevig vast te houden aan vooraf opgestelde doelstellingen, omdat men anders het risico loopt te gaan ‘zweven’. Vanuit Dinst werd aangegeven dat het vastleggen van welke impact men wil bereiken dienst kan doen als stip op de horizon waar naartoe gewerkt kan worden. In drie interviews werd daarnaast benadrukt hoe het opstellen van de juiste doelstellingen aan het begin kan leiden tot een goed resultaat aan het eind.

Wat we nu doen landt ook zo goed. Niet omdat we dat achteraf gemeten hebben, maar omdat we daar vooraf gewoon hele hoge kwaliteitsdoelstellingen bij hebben.

- Ronilla Snellen (CodeUur)

Ook vanuit Insert_User werd gezegd dat ze met name proberen te schetsen wat ze zelf aan input kunnen leveren om tot een goed resultaat te komen. In het interview met Open registratie verkochte downloadlinks e-books, een project dat een API ontwikkelt om de verkoop van digitale tweedehands goederen te kunnen controleren, werd tevens aangegeven dat men daar meer op de voorkant dan op de achterkant van het proces zit wat betreft het evalueren. Vanuit deze opzichten wordt het evaluatiemoment vooraf gezien als belangrijker dan de momenten tussendoor of achteraf. Door aan het begin helder vast te leggen wat men wil bereiken kan het project bijna niet anders dan tot een goed resultaat leiden.

II Tussentijds

Net als bij de evaluatie voorafgaand aan het uitvoeren van het project wordt een tussentijdse evaluatie door alle projectaanvragers uitgevoerd omdat zij moeten rapporteren aan het SIDN fonds. In het geval van dit evaluatiemoment werd echter lang niet door alle projectaanvragers aangegeven dat zij tussentijds evalueren als belangrijk of nuttig ervaren. In vijf interviews kwam naar voren dat de projectaanvragers tijdens de loop van het project ook eigen evaluaties uitvoeren, los van de verplichte evaluatie voor het fonds. Het merendeel van die evaluaties wordt echter gedaan als onderdeel van het eigen leerproces en om te bekijken wat verbeterd

kan worden.

We doen intern wel, we zijn heel kritisch op onszelf. Dat doen we intern zeg maar, leiden we onze mensen goed op? We meten elke drie weken.. hoe vinden onze studenten de module die we geven? (..) Maar dat gaat allemaal over hoe beleven zij het onderwijs. Niet over hun privéleven.

- Gijs Corstens (Hack Your Future)

Uit bovenstaand citaat blijkt dus dat niet zozeer wordt stilgestaan bij welke impact tot dan toe behaald is. Tevens werd in drie interviews aangegeven dat de tussentijdse evaluaties met name op kwantitatief niveau worden uitgevoerd, waarover meer bij het thema ‘een gemengde aanpak’. In sommige gevallen werd een tussentijdse evaluatie ook niet uitgevoerd omdat het om praktische redenen niet mogelijk was. Bij *Waarom Weet Mijn Koelkast Dat Ik Jarig Ben*, een project dat consumenten bewust wil maken van de impact van Internet of Things, was een tussentijdse evaluatie bijvoorbeeld niet haalbaar omdat de oplevering van het project uiteindelijk een expositie van twee weken was, waarbij men tijdens de loop niet kon evalueren wat tot dan toe bereikt was.

III Achteraf

Tot slot is er het moment van evaluatie achteraf. Ook dit evaluatiemoment wordt door alle projecten uitgevoerd omdat zij na afronding van de projectperiode moeten rapporteren aan het SIDN fonds. In het geval van *Waarom Weet Mijn Koelkast Dat Ik Jarig Ben* was het einde van de projectperiode bij het fonds ook het einde van het project zelf. In het interview werd daarbij aangegeven dat zij net na afloop dan ook zelf een evaluatie hebben uitgevoerd. In het geval van de projecten waarbij het project zelf na afronding bij het fonds nog doorging ligt dit anders. Projectaanvragers geven aan alleen een evaluatie achteraf uit te hebben gevoerd voor het fonds, maar besteden daar zelf verder weinig tijd aan. Dit komt over het algemeen voort uit praktische belemmeringen en overwegingen. Zo besteedt men hun tijd liever aan andere zaken dan achteraf evalueren.

Nieuwe workshops opzetten vind ik dan belangrijker dan het kwalitatief meten van impact.

- Ronilla Snellen (CodeUur)

Andere redenen om achteraf niet uitgebreid te evalueren liggen daarnaast in een tekort aan manuren of geld. Vanuit Patiëntenforum Miner, een project dat een webapplicatie biedt aan

patiënten met waardevolle informatie over hun ziekte, wordt bijvoorbeeld aangegeven dat het bekijken of de impact is behaald niet via een aparte evaluatie hoeft, omdat in het geval van dit project de impact evident is.

Nou dat is heel evident. Ik krijg al mailtjes van specialisten van academische ziekenhuizen die vragen hebben die ze naar mij sturen van kun je met je tekstanalyse tools op internationale fora misschien een antwoord geven op de vraag waar we mee zitten? Dus ja (..) Zo 'n voorbeeld is voor mij al een heel concreet resultaat.

- Gerard Oortmerssen (Patiëntenforum Miner)

Dit komt ook enigszins overeen met de opmerking vanuit CodeUur dat achteraf evalueren niet per se nodig is omdat men gevoelsmatig weet dat het met de resultaten goed zit. Vanuit Hack Your Future, een project dat vluchtelingen leer coderen, wordt vanuit dezelfde hoek gedacht, zoals in onderstaand citaat naar voren komt.

Als we mensen die we kunnen helpen.. die helpen we, dat idee hebben we. En zolang we dat idee hebben dan hoeven we in mijn ogen dat niet te meten in ieder geval

- Gijs Corstens (Hack Your Future)

Een gemengde aanpak

Ondanks dat maatschappelijke impact volgens de definitie van projectaanvragers in de eerste plaats kwalitatief is en impact om meer dan cijfers draait, blijkt uit de interviews dat zij hun projecten toch vaak op kwantitatief niveau evalueren. In zeven interviews kwam naar voren dat de projecten naast kwalitatieve doelstellingen vaak kwantitatieve doelen of criteria opstellen die vervolgens geëvalueerd worden. Daarbij wordt onder andere het volgende aangegeven:

Maar ik merk dat ze daar wel heel erg ook op die kwantitatieve data zitten en dat ze zich er ook bewust van zijn dat dat niet altijd strookt met het meten van impact, maar ze moeten toch die cijfers hebben om het goed te kunnen beoordelen.

- Jan Belon (Waarom Weet Mijn Koelkast Dat Ik Jarig Ben)

Kwantitatieve data is hier dus nodig om uiteindelijk een goede beoordeling te kunnen geven. Dit doet denken aan het output gedeelte van de Impact Value Chain waar concrete en kwantitatieve resultaten centraal staan om vervolgens wat te kunnen zeggen over de maatschappelijke impact die bewerkstelligd is (Clarke et al., 2004). Daarnaast wordt vanuit

CodeUur aangegeven dat kwantitatief evalueren heel belangrijk is, niet alleen voor het project zelf om de voortgang bij te houden maar ook als verantwoording naar geldverstrekkers.

In vijf interviews wordt aangegeven dat de projectaanvragers moeite hebben met de afweging tussen kwantitatief en kwalitatief evalueren. Een veelgehoorde opmerking is dat men wel graag op kwalitatief niveau wil evalueren, maar dat dit tot nu toe niet echt is gelukt. Daar geven de projectaanvragers verschillende redenen voor. Enerzijds is het lastig de juiste variabelen op te stellen waarlangs je maatschappelijke impact zou kunnen meten. Vanuit *Waarom Weet Mijn Koelkast Dat Ik Jarig Ben* wordt bijvoorbeeld aangegeven dat het creëren van een soort raamwerk of referentiekader waarlangs men impact kan meten daaraan zou kunnen bijdragen. Bij Dinst zijn ze hier al enigszins mee bezig door te werken met een impactschema waarbij op verschillende niveaus indicatoren zijn vastgesteld die uiteindelijk zullen bijdragen aan het creëren van maatschappelijke impact. Anderzijds lukt het volgens projectaanvragers niet kwalitatief te evalueren omdat zij hun geld of tijd liever aan andere zaken besteden of omdat zij er simpelweg de capaciteit niet voor hebben. Tot slot is het opmerkelijk te noemen dat één projectaanvrager aangeeft de maatschappelijke impact bewust niet te willen evalueren, omdat de focus dan niet meer ligt op waarde toevoegen aan het kernproduct waar het hele project om draait.

Resultaten in relatie tot de deelvraag

De vierde deelvraag van dit onderzoek luidde als volgt: *Hoe evalueren projectaanvragers hun projecten op het gebied van media-innovatie?* Uit de resultaten wordt duidelijk dat projectaanvragers evalueren op verschillende momenten. Hier komt het moment van evaluatie vooraf naar voren als het belangrijkste moment. Zo wordt aangegeven dat het vooraf vaststellen van wat men wil bereiken kan leiden tot een goed resultaat aan het eind. Ook dit komt terug in de literatuur waar onder andere gesproken wordt over het van tevoren definiëren van indicatoren van impact en het expliciet verkondigen van doelen die nagestreefd moeten worden (Nicholls et al., 2009; Vanclay, 2003; Moore, 2003; Catley et al., 2007; London, 2009; Baccarini, 1999). In het geval van de momenten van evaluatie tussentijds en achteraf is het van belang op te merken dat deze met name worden uitgevoerd omdat dit door het geldverstrekende fonds gevraagd wordt. Wanneer projectaanvragers bij het tussentijdse moment aangaven uit zichzelf te evalueren, bleek het voornamelijk te gaan om evaluaties die onderdeel vormen van het eigen leerproces en die tonen wat verbeterd kan worden. Op deze manier kan het project waar nodig tussentijds bijgestuurd worden om tot een beter resultaat te komen. Een eigen evaluatie achteraf werd daarnaast om sterk pragmatische redenen door

vrijwel alle projectaanvragers niet uitgevoerd. Zij gaven daarbij tevens aan voor het inschatten van de behaalde impact erg op gevoel te vertrouwen. Naar de behaalde impact wordt tussentijds en naderhand dus niet specifiek gekeken.

In de manier van evalueren door projectaanvragers wordt daarnaast duidelijk dat er sprake is van een gemengde aanpak. Projectaanvragers hebben, net als bij het definiëren van maatschappelijk impact, moeite met de afweging tussen kwantiteit en kwaliteit. Waar zij bij het definiëren van maatschappelijke impact richting kwalitatieve omschrijvingen leunden, bevinden zij zich bij het evalueren meer aan de kwantitatieve kant. Projectaanvragers zijn zich ervan bewust dat kwantitatieve resultaten slechts een begin vormen om uitspraken te kunnen doen over de behaalde maatschappelijke impact, maar geven onder andere aan dat het lastig is om de juiste variabelen op te stellen voor kwalitatief onderzoek of willen simpelweg geen tijd of geld besteden aan uitgebreidere kwalitatieve evaluaties. Hieruit wordt duidelijk dat projecten zich meer aan het begin van de Impact Value Chain bevinden door vooral de kwantitatieve output te evalueren (Clarke et al., 2004).

4.5 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste thema's besproken die zijn voortgekomen uit de analyse van de definities die zowel fondsen als projectaanvragers geven aan maatschappelijke impact en de manier waarop zij dit evalueren. Uit de resultaten is gebleken dat zowel onder de fondsen als de projectaanvragers onduidelijk heerst over de definitie van maatschappelijk impact. Dit komt overeen met de opmerking van Ten Hoorn en Stubbe (2013) over het ontbreken van een eenduidige definitie van de term impact. Zowel de fondsen als projectaanvragers hanteren daarbij eigen termen om te spreken over impact, waarmee zij vervolgens makkelijker kunnen betogen impact te hebben behaald. Ondanks de onduidelijkheid die bestaat rondom de definitie van maatschappelijke impact, zijn bij beide groepen een aantal hoofdthema's te herkennen. In de eerste plaats wordt maatschappelijke impact door zowel de fondsen als de projectaanvragers als iets kwalitatiefs gezien. Deze overtuiging lijkt bij de fondsen echter sterker aanwezig te zijn, aangezien projectaanvragers tijdens het spreken over maatschappelijke impact af en toe kwalitatieve uitdrukkingen afwisselden met kwantitatieve uitdrukkingen. Desalniettemin wordt door beide groepen een onderscheid gemaakt tussen het bereik van een project en wat er daarna gebeurt, wat aansluit bij de manier waarop het Impact Value Chain model impact distingeert van concrete output (Clark et al., 2004). Tevens omschrijven beide groepen maatschappelijke impact als een duurzame lange termijn verandering, wat overeenkomt met de eerste benadering die Ten

Hoorn en Stubbe (2013) onderscheiden in de wetenschappelijke literatuur over impact. Ook zien fondsen en projectaanvragers in lijn met de theorie zowel de bedoelde als onbedoelde en de positieve als negatieve effecten als onderdeel van maatschappelijke impact (Ten Hoorn & Stubbe, 2013; Liket et al., 2010). Beide groepen geven daarbij echter aan niet altijd goed zicht te hebben op deze effecten en deze daarom niet mee te nemen in hun evaluatie.

Binnen de manier waarop fondsen en projectaanvragers hun projecten evalueren zijn wederom een aantal overeenkomsten en verschillen zichtbaar. In de eerste plaats kennen fondsen meerdere gradaties van evaluatie, omdat zij vaak een groot aantal projecten ondersteunen en daardoor zowel op projectniveau als op themaniveau zouden kunnen evalueren. Dit geldt niet voor de projectaanvragers, omdat zij slechts hun eigen project willen evalueren. Echter blijkt voor fondsen het evalueren op themaniveau lastig, omdat de impact van projecten over het algemeen niet makkelijk op te tellen of vergelijkbaar is. Daarnaast is het volgens fondsen ook lastig vast te stellen of de impact daadwerkelijk door het uitgevoerde project bewerkstelligd is. Deze uitkomst gaat in tegen de opmerking van onder andere Liket et al. (2010) en Clark et al. (2004) waarbij gesteld wordt dat bij het evalueren van impact nauwkeurig bestudeerd moet worden of de gevonden resultaten daadwerkelijk door de activiteit komen. Theorie en praktijk sluiten hier dus niet goed op elkaar aan.

Daarnaast geldt voor beide groepen dat zij verschillende momenten van evaluatie kennen. Daarbij ligt voor zowel de fondsen als de projectaanvragers de nadruk vooral op de evaluatie vooraf, wat in lijn is met eerder besproken theorie waarbij een moment van evaluatie vooraf als belangrijk wordt gezien (Nicholls et al., 2009; Vanclay, 2003; Moore, 2003; Catley et al., 2007; London, 2009; Baccarini, 1999). De tussentijdse evaluatie wordt door zowel de fondsen als projectaanvragers voornamelijk aangegrepen als een moment om te bekijken of een project nog bijgestuurd moet worden en vormt zo onderdeel van het eigen leerproces. Beide groepen voeren tot slot vrijwel geen evaluatie achteraf uit om vast te stellen wat de behaalde impact is geweest. Wederom staat bij fondsen hier het eigen leerproces centraal. Projectaanvragers leveren daarnaast sterk pragmatische argumenten om de evaluatie achteraf niet uit te voeren en merken op dat zij voor het inschatten van de behaalde impact op hun eigen gevoel vertrouwen. Voor de projecten geldt daarnaast dat zij de tussentijdse evaluatie en de evaluatie achteraf met name uitvoeren omdat dit wordt verwacht door het geldverstrekende fonds (in dit geval het SIDN fonds). Tot slot wordt duidelijk dat waar fondsen kwalitatief proberen te evalueren, projectaanvragers kwalitatief en kwantitatief evalueren afwisselen. Hieruit wordt duidelijk dat fondsen zich verder in de Impact Value Chain begeven door op kwalitatieve resultaten te focussen en projecten zich meer aan het

begin begeven door vooral de kwantitatieve output te evalueren (Clarke et al., 2004).

In hoofdstuk 5 zal aan de hand van de besproken resultaten de onderzoeksvraag van deze master thesis beantwoord worden. Daarbij zullen de resultaten op een hoger niveau vergeleken en verklaard worden aan de hand van eerdere onderzoeken en theorie, waarbij wordt ingegaan op de theoretische en praktische implicaties.

5. Conclusie

In dit onderzoek is getracht inzicht te vergaren in manieren van impactevaluatie op het gebied van media-innovatieprojecten. De bijbehorende onderzoeksvraag luidt als volgt: *Hoe kan de maatschappelijke impact van gesubsidieerde media-innovatieprojecten kwalitatief geëvalueerd worden binnen de context van fondsen in Nederland?* Het onderzoek dat ten grondslag ligt aan het beantwoorden van deze onderzoeksvraag levert een bijdrage op twee belangrijke gebieden. In de eerste plaats is wetenschappelijk onderzoek naar methoden voor het kwalitatief evalueren van maatschappelijke impact nog zeer beperkt, zeker in de context van fondsen die zich begeven op het gebied van media. Daarnaast hebben fondsen te kampen met beperkte middelen voor het evalueren van de maatschappelijke impact van hun lopende projecten (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). Toch is het van belang dat fondsen inzicht krijgen in de door hen gefinancierde activiteiten, zij hebben immers geld en tijd in projecten gestoken en willen graag weten wat dat heeft opgeleverd. De inzichten die uit dit onderzoek voortkomen kunnen voor fondsen dus zeer leerzaam zijn.

Met behulp van kwalitatieve interviews zijn ervaringen en inzichten van twee interessante groepen vergaard, namelijk fondsen en projectaanvragers. Daarbij zijn zes interviews met fondsen en tien interviews met projectaanvragers uitgevoerd. Over de vergaarde data is vervolgens een kwalitatieve, thematische inhoudsanalyse uitgevoerd. In dit hoofdstuk zal een antwoord worden geformuleerd op de hoofdvraag waarbij tegelijkertijd belicht zal worden wat de implicaties van dit onderzoek zijn voor theorie en praktijk. Het hoofdstuk sluit af met een aantal aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

5.1 Conclusie in relatie tot de praktische en theoretisch implicaties

Om het antwoord op de hoofdvraag goed te kunnen begrijpen, is allereerst de context waarbinnen fondsen zich in Nederland begeven van groot belang. Vanuit de resultaten wordt wederom duidelijk dat fondsen hun beschikbare middelen (geld) voor het overgrote deel bij de projecten terecht willen laten komen. Hoewel in theorie een verscheidenheid aan methoden voor het evalueren van impact te vinden is, kiezen fondsen er in de praktijk om pragmatische redenen voor om hier geen grote bedragen voor opzij te zetten. De beperkte beschikbaarheid van middelen die hierdoor ingezet kunnen worden voor het evalueren van impact leidt er dus toe dat fondsen worstelen met het vinden van een effectieve en passende methode voor evalueren. Uit de resultaten blijkt ook voor de projectaanvragers te gelden dat zij te kampen hebben met beperkte middelen. Het geld dat zij ontvangen stoppen zij liever in de

ontwikkeling van het project zelf in plaats van veel geld en tijd te besteden aan het evalueren van de impact die zij bewerkstelligd hebben. Naast het feit dat fondsen niet over de capaciteit beschikken om uitgebreide methoden uit de theorie in te zetten voor het evalueren van hun impact, tonen de resultaten van dit onderzoek bovendien aan dat de theorie in sommige gevallen te kort schiet of niet aansluit op de praktijk.

De ongrijpbaarheid van maatschappelijke impact

Dat zowel fondsen als projectaanvragers moeite hebben met het evalueren van de maatschappelijke impact van hun projecten, ligt naast de context waarbinnen zij zich begeven ook deels ten grondslag aan de onduidelijkheid die rondom de term maatschappelijke impact bestaat. Dit blijkt onder andere uit de manier waarop fondsen en projectaanvragers allerlei termen gebruiken om over maatschappelijke impact te spreken. Hoewel zij de term kennen en het belang ervan onderkennen, hanteren beide groepen liever termen die ze beter begrijpen of die voor hun gevoel dichterbij hun werkveld liggen, zoals maatschappelijk engagement of journalistieke urgentie. Hoewel ze de term maatschappelijke impact wel kennen, wordt hieruit duidelijk dat ze de term niet goed kunnen duiden. Dit doet denken aan de opmerking van Ten Hoorn en Stubbe (2013) over het ontbreken van een eenduidige definitie van de term, waardoor het begrip impact en allerlei andere termen uitwisselbaar en op verschillende manieren worden gebruikt.

In de theorie bieden Liket et al. (2010) een oplossing voor het ontbreken van een expliciete definitie van maatschappelijke impact. Deze oplossing neemt de vorm aan van een definitie van maatschappelijke impact die alle benaderingen en elementen uit de literatuur omtrent maatschappelijke impact zou moeten omvatten. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de belangrijkste thema's omtrent het definiëren van maatschappelijke impact door zowel fondsen als projectaanvragers grotendeels overeenkomen met de definitie van Liket en collega's. Zo omschrijven beide groepen in lijn met deze definitie dat zij zowel de bedoelde als onbedoelde en de positieve als negatieve effecten onder maatschappelijke impact scharen. Echter, fondsen en projectaanvragers geven aan in de praktijk vrijwel geen zicht te hebben op de onbedoelde effecten van hun projecten en merken op deze daarom niet mee te kunnen nemen in hun evaluatie. Hetzelfde geldt voor de omschrijving van maatschappelijke impact als de waarde "ten opzichte van een benchmark van wat er sowieso gebeurd zou zijn zonder de ondernomen activiteit" (Liket et al., 2010, p.7). Het vaststellen of de behaalde impact daadwerkelijk door het uitgevoerde project is bewerkstelligd is iets waar fondsen en projectaanvragers waarde aan hechten, maar waar zij in de realiteit vrijwel geen grip op

hebben. Hoewel de omschrijving van Liket et al. van maatschappelijke impact een brede en alles omvattende definitie vormt, blijkt in de praktijk het evalueren van maatschappelijke impact op die manier niet zeer haalbaar. De term lijkt in theorie helder en mogelijk zelfs meetbaar, maar blijkt bij nadere beschouwing en vertaald naar de praktijk juist ongrijpbaar en diffuus. Dit betekent dat literatuur over maatschappelijke impact nog steeds van significante waarde kan zijn in het verhelderen van de betekenis van de term, maar dat de literatuur aangevuld zou moeten worden met de praktische invulling van zo'n definitie. Deze uitkomst zou zelfs tot de vraag kunnen leiden of we in de toekomst misschien afstand moeten doen van het gebruik van de term maatschappelijke impact om de waarde van interventies uitgevoerd door fondsen en projecten beter te kunnen beschrijven. In plaats van het hanteren van een overkoepelende term voor alle fondsen, zou per fonds bijvoorbeeld gebruik gemaakt kunnen worden van termen die beter aansluiten bij de doelstellingen of het werkveld waarbinnen zij zich begeven.

Afzien van maatschappelijke impact als lineair proces

In de theorie wordt het bewerkstelligen en evalueren van maatschappelijke impact vaak als een lineair proces omschreven. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de Impact Value Chain van Clark et al. (2004) waarbij impact wordt beschreven als een proces waarin verschillende stadia elkaar opvolgen, maar ook uit bestaande methoden waarbij nadruk wordt gelegd op het vooraf vaststellen van indicatoren van impact en het achteraf evalueren ervan (Nicholls et al., 2009; Catley et al., 2007; London, 2009; Baccarini, 1999). Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt echter dat fondsen zich bij het evalueren van maatschappelijke impact grotendeels aan de voorkant van het proces begeven. Daarbij besteden zij ook aandacht aan het tussentijds bijsturen en begeleiden van projecten om zo tot betere resultaten te kunnen komen. Een evaluatie achteraf wordt vrijwel niet uitgevoerd om de behaalde impact vast te stellen en tevens als minder nuttig beschouwd. Vanuit de projectaanvragers blijkt ook dat zij de nadruk leggen op een evaluatie vooraf en continue bijsturing of aanscherping tussentijds, waarmee volgens hen goede resultaten gegarandeerd kunnen worden. Daarbij wordt veelal op gevoel en eigen inschatting vertrouwd.

Deze bevindingen tonen aan dat het bewerkstelligen van impact in de praktijk veel meer de vorm van een iteratief proces aanneemt dan dat van een lineair proces. In plaats van te evalueren achteraf, is er een verschuiving te zien waarbij de nadruk wordt gelegd op het vooraf en tussentijds evalueren. Daarbij is het van belang op te merken dat bij een evaluatie vooraf waarbij wordt bekeken welke impact behaald kan worden, niet volledig vastgelegd zou

moeten worden wat er gaat gebeuren. Fondsen geven aan dat er ruimte moet zijn om af te kunnen wijken van het plan en dat het leerproces centraal staat, waarbij men stap voor stap verder gaat en voortschrijdende inzichten in een volgende fase kan gebruiken. Vanuit deze bevindingen kan geconcludeerd worden dat het wellicht opportuun is om de lineaire structuur van het bewerkstelligen en evalueren van maatschappelijke impact te herdenken – in elk geval voor projecten waar innovatie op het gebied van media centraal staat. Fondsen zouden er op deze wijze bijvoorbeeld goed aan kunnen doen juist in het proces veel meer betrokken te zijn. Hierdoor wordt het idee dat in de theorie naar voren komt, waarbij fondsen projecten financiering geven en vervolgens achteraf nog een keer bekijken of het geld goed besteed is, ook minder relevant. Door verward te zijn in het iteratieve proces en projecten stap voor stap te begeleiden wordt indirect geïnvesteerd in het project. Het rendement van die tussentijdse evaluaties ligt er vervolgens in dat fondsen bijdragen aan de verbetering van een project, in plaats van dat zij achteraf nog geld moeten besteden aan een evaluatie. Fondsen worden op deze wijze onderdeel van de impactontwikkeling.

Het geheugen inzetten als evaluatietool

Tevens is bij fondsen veel kennis te vinden over wat wel en niet werkt bij het selecteren, financieren, ondersteunen, en begeleiden van projecten. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de evaluaties tussentijds en achteraf die zij voornamelijk gebruiken voor hun eigen leerproces en vervolgens opslaan in het geheugen van het fonds. Juist door deze kennis in te zetten in het projectproces kan de waarde ervan naar een hoger niveau getild worden, waardoor de ervaringen niet alleen als geheugen dienen maar ook als tool. Hierdoor worden momenten van evaluatie achteraf wellicht onnodig, omdat fondsen weten dat wat zij doen met grote waarschijnlijkheid bijdraagt aan het succes van het project. Met andere woorden zouden fondsen er goed aan kunnen doen resultaat- en impactevaluatie te verankeren in de organisatiestructuur door gebruik te maken van opgedane ervaringen en kennis uit eerdere jaren. In plaats van achteraf een blik te werpen op de behaalde impact, staat het hebben van zicht op impact gedurende het proces dus centraal.

5.2 Aanbevelingen vervolgonderzoek

Naar aanleiding van deze master thesis kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek. In de eerste plaats zijn de resultaten van dit onderzoek deels gebaseerd op interviews met projecten die door SIDN fonds zijn gesubsidieerd. Ondanks dat deze groep voor de omvang van het onderzoek waardevolle informatie heeft opgeleverd, zou het voor vervolgonderzoek nuttig zijn om ook projecten die gefinancierd worden door andere fondsen

mee te nemen in de analyse. Op deze wijze zou bijvoorbeeld uitgesloten kunnen worden dat de gevonden resultaten op het gebied van de projectaanvragers alleen gelden voor projecten van SIDN fonds.

Daarnaast hebben de diepte-interviews met de fondsen veel interessant informatie opgeleverd. Ondanks dat het aantal geïnterviewde fondsen voor de omvang van dit onderzoek voldoende informatie en resultaten heeft opgeleverd binnen het veld van media-innovatie, zou het voor vervolgonderzoek interessant zijn om het blikveld te verbreden. Hierbij zou aandacht kunnen worden besteed aan andere fondsen met maatschappelijke doelstellingen die niet focussen op de mediasector. Zo kan in kaart worden gebracht of fondsen in andere sectoren op eenzelfde wijze denken over maatschappelijke impact en het evalueren ervan. Daarnaast zou vervolgonderzoek kunnen focussen op financiers van fondsen, waaronder bijvoorbeeld de overheid. Hierbij zou de vraag gesteld kunnen worden wat voor hen het belang van maatschappelijke impact is en in hoeverre zij daar bijvoorbeeld financieringsbeslissingen op baseren.

Tot slot zou het voor vervolgonderzoek interessant zijn om andere onderzoeksmethoden dan enkel interviews toe te passen. Zo zouden bijvoorbeeld focusgroepen gehouden kunnen worden met de respondenten. Met name voor de fondsen zouden focusgroepen waardevol kunnen zijn, omdat medewerkers van fondsen veel kennis bezitten en in dat opzicht als experts kunnen worden gezien. Onderlinge discussie tussen deze personen zou daarom waardevolle informatie kunnen opleveren. Daarnaast zou kwalitatief onderzoek in de vorm van enquêtes onder projecten een nuttige methode vormen. Gezien het aantal projecten het aantal fondsen in hoeveelheid ver overtreft, kan op deze wijze een groter aantal projecten bereikt worden om resultaten van het huidige onderzoek mogelijk aan te vullen.

Literatuur

- Baccarini, D. (1999). The logical framework method for defining project success. *The Project Management Institute*, 30(4), 25-32.
- Baerdemaeker, M., Vastmans, F., & Vandekerckhove, B. (2011). *De sociaal-economische impact van het onroerend erfgoed (beleid) in Vlaanderen*. Brussel: Sumresearch.
- Becker, H. (2001). Social impact assessment. *European Journal of Operational Research*, 128(2), 311-321.
- Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Den Haag: Boom onderwijs.
- Boeije, H. (2010). *Analysis in qualitative research*. Londen: Sage Publications Ltd.
- Catley, A., Burns, J., Abebe, D., & Suji, O. (2007). *Participatory impact assessment: A guide for practitioners*. Medford: Feinstein International Center, Tufts University.
- Centre for Good Governance. (2006). *A comprehensive guide for social impact assessment*. Washington D.C.: The World Bank.
- Clark, C., Rosenzweig W., Long., D., & Olsen, S. (2004). *Double Bottom Line Project Report: Assessing Social Impact in Double Bottom Line Ventures. Methods Catalog*. New York: Rockefeller Foundation.
- Dogrueel, L. (2014). What is so special about media innovations? A characterization of the field. *The Journal of Media Innovations*, 1(1), 52-69.
- Esteves, A.M., Franks, D., & Vanclay, F. (2012). Social impact assessment: The state of the art. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 30(1), 34-42.
- Frances, D., & Bessant, J. (2005). Targeting innovation and implications for capability development. *Technovation* 25(3), 171-183.
- Kaplan, R., & Norton, D.P. (1995). Putting the balanced scorecard to work. In D. Shaw, G. Schneier, R. Beatty & L. Baird (Eds.), *Performance, measurement, management, and appraisal sourcebook* (pp. 66-79). Amherst, Massachusetts: Human Resource Development Press.

- Kolodinsky, K., Stewart, C., & Bullard, A. (2006). Measuring economic and social impacts of membership in a community development financial institution. *Journal of Family and Economic Issues*, 27(1), 27-47.
- Liket, K., Maas, K.E.H., & Klasen, M. (2012). *Performance Prediction Scan (PPS): Succesfactoren voor maatschappelijke prestatie*. Rotterdam: ECSP.
- London, T. (2009). Making better investments at the base of the pyramid. *Harvard Business Review*, 87(5), 106-113.
- Maas, K.E.H. (2009). *Corporate social performance. From output measurement to impact measurement*. (Proefschrift). Erasmus Universiteit Rotterdam, Rotterdam.
- Maas, K.E.H., & Liket, K. (2010). Talk the walk. Measuring the impact of strategic philanthropy. *Journal of Business Ethics*, 100(3), 445-464.
- Moore, M.H. (2003). *The public value scorecard: A rejoinder and an alternative to "strategic performance measurement and management in non-profit organizations" by Robert Kaplan*. Cambridge, MA: The House Center for Nonprofit Organizations.
- Mulgan, S., Tucker, S., Ali, R., & Sanders, B. (2007). *Social innovation: what it is, why it matters and how it can be accelerated*. Oxford: Skoll Centre for Social Entrepreneurship.
- Nicholls, J., Lawlor, E., Neitzert, E., & Goodspeed, T. (2009). *A guide to social return on investment*. The SROI Network and Cabinet Office.
- NU.nl. (2014, 17 maart). Overheid investeert minder in innovatie. *NU.nl*. Opgehaald van <http://www.nu.nl/economie/3726553/overheid-investeert-minder-in-innovatie.html>
- NU.nl. (2016, 14 april). Nederlandse overheid investeert steeds minder in onderzoek. *NU.nl*. Opgehaald van <http://www.nu.nl/wetenschap/4246613/-nederlandse-overheid-investeert-steeds-minder-in-onderzoek.html>
- OECD-DAC. (2010). *DAC quality standards for development evaluation. DAC guidelines and reference series*. Parijs: OECD-DAC.

- Pol, E., & Ville, S. (2009). Social innovation: buzz word or enduring term? *The Journal of Socio-Economics*, 38(6), 878-885.
- SIDN fonds. (n.d.). Projecten. Opgehaald van <https://www.sidnfonds.nl/projecten/>
- SIDN fonds. (n.d.). Wat we doen en waarom. Opgehaald van <https://www.sidnfonds.nl/wat-we-doen/>
- Stichting Democratie en Media. (n.d.). Missie en doelstellingen. Opgehaald van <https://www.stdem.org/doelstelling-en-missie/>
- Stimuleringsfonds voor de Journalistiek. (n.d.). Over ons. Opgehaald van <https://www.svdj.nl/over-ons/>
- Storsul, T., & Krumsvik, A.H. (2013). What is Media Innovation? In T. Storsul & A.H. Krumsvik (Eds.), *Media innovations: a multidisciplinary study of change* (pp. 13-26). Philadelphia: Coronet Books Inc.
- Ten Hoorn, E.M., & Stubbe, W.M. (2013). *Resultaat- en Impactmeting voor goede doelen. Op weg naar beter evalueren, meten en verantwoorden van bestedingen*. Amsterdam: Centraal Bureau Fondsenwerving.
- Vanclay, F. (2003). International principles for social impact assessment. *Impact Assessment and Project Appraisal*, 21(1), pp. 5-11.
- Verlet, D., Devos, C., & Reynaert, H. (2005). Het meten van de effecten van lokaal beleid door middel van subjectieve indicatoren. *Tijdschrift voor sociologie*, 26(1), 56-94.
- Wainwright, S. (2002). *Measuring impact: A guide to resources*. London: NCVO Publications.

Bijlage A Lijst methoden

Social Return on Investment

Social Return on Investment (SROI) is een methode die het rendement van maatschappelijke investeringen in economische en/of monetaire waarde probeert uit te drukken (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). De methode kan verschillende vormen aannemen: de focus ligt of op de maatschappelijke waarde gegeneerd door een volledige organisatie, of op een specifiek aspect binnen het werk dat een organisatie uitvoert (Nicholls et al., 2009). Bijkomend kan de SROI op twee manieren toegepast worden: evaluerend en voorspellend (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). Bij het evalueren wordt de maatschappelijke impact van een activiteit achteraf gemeten op basis van feitelijke resultaten. Bij de voorspellende toepassing wordt de methode van tevoren ingezet om een uitspraak te kunnen doen over de maatschappelijke waarde die gecreëerd wordt als de activiteiten hun beoogde resultaten halen. Nicholls et al. (2009) geven aan dat het vaak verstandig is om SROI te beginnen met een voorspelling van wat de maatschappelijke waarde mogelijk zal zijn, in plaats van alleen achteraf te evalueren wat het was, omdat op deze manier verzekerd wordt dat de juiste data verzameld worden om in de toekomst een volledige analyse uit te kunnen voeren. Het uitvoeren van een SROI analyse bestaat de volgende zes fasen (Nicholls et al., 2009):

1. Vaststellen van de omvang van het project en het identificeren van belanghebbenden.
2. In kaart brengen van beoogde ‘outcomes’.
3. Via verzamelde data bewijs leveren dat ‘outcomes’ daadwerkelijk zijn behaald en daar waarde aan toekennen.
4. Bepalen wat de impact is geweest, rekening houdend met de invloed van externe factoren.
5. Berekenen van de SROI op basis van verzamelde informatie.
6. Rapporteren en verifiëren van resultaten richting belanghebbenden.

Social Impact Assessment

Social Impact Assessment (SIA) is een zeer brede methode die vele vormen van impact in kaart kan brengen. Daarbij wordt uitgegaan van impactmanagement, waarbij vanaf het begin van een projectplan rekening wordt gehouden met het verwezenlijken van impact. Processen van analyse van de bedoelde en onbedoelde, positieve en negatieve maatschappelijke gevolgen van geplande interventies (waaronder beleid, programma's, en projecten) en alle processen van maatschappelijke verandering die deze interventies veroorzaken staan centraal (Vanclay, 2003). SIA is een herhalend proces dat gefaseerd is verdeeld in een aantal stadia

(Centre for Good Governance, 2006):

1. Bepalen van de omvang en context van het project.
2. Identificeren van belanghebbenden en het uitvoeren van een belanghebbendenanalyse.
3. Identificeren van maatschappelijke factors/variabelen.
4. Analyseren van data en afwegen van prioriteiten en doelstellingen.
5. Raadplegen van belanghebbenden en ontwikkelen van het project.
6. Implementeren van en deelname aan het project.
7. Toezicht houden over het project, betrekken van belanghebbenden en eventueel bijsturen van het project.

Public Value Scorecard

Zoals eerder genoemd is de Public Value Scorecard (PVS) afgeleid van de Balanced Scorecard en toegespitst op non-profit organisaties. PVS erkent dat zowel het evalueren van niet-financiële resultaten en effecten als het evalueren van het proces belangrijk is (Moore, 2013). De methode kent niet zozeer een stappenplan, maar is gebaseerd op drie uitgangspunten (gebaseerd op Moore, 2003; Ten Hoorn & Stubbe, 2013):

1. *Social mission*. Het eerste uitgangspunt richt aandacht op de vraag wat de ultieme waarde vormt die een organisatie wil bewerkstelligen. De PVS stelt dat in de non-profit wereld die waarde vaak maatschappelijke doelen omvat die niet altijd een concrete vorm aannemen. Wat deze doelen ook mogen zijn, vanuit de PVS methode is het met het oog op het succesvol beheren van het project van belang dat deze doelen expliciet verkondigd en verdedigd worden als belangrijke maatschappelijke doelen die nagestreefd moeten worden.
2. *Legitimacy and support*. Het tweede uitgangspunt draait om publieke waarde tegenover financiële waarde en de rol van donoren. Organisaties die maatschappelijke waarde willen creëren ontvangen vaak donaties van derde partijen die niet direct profiteren van de activiteiten van de organisatie. Voor de derde partij is de publieke waarde van de activiteiten van de organisatie belangrijker dan de financiële waarde.
3. *Organizational capacities*. Het derde uitgangspunt heeft te maken met de vraag of de organisatie de mogelijkheden heeft om de beoogde doelen te halen. Wanneer non-profit organisaties bepaalde maatschappelijke uitkomsten proberen te bereiken, hebben zij over het algemeen hulp nodig van andere organisaties. De organisaties zijn zelden groot genoeg om op zichzelf belangrijke maatschappelijke effecten te veroorzaken. Dit betekent dat non-profit organisaties vaak voor belangrijke keuzes staan over hoeveel

middelen ze aan zichzelf besteden en hoeveel zij gebruiken voor het in stelling brengen van andere organisaties waarmee zij mogelijk kunnen samenwerken.

Participatory Impact Assessment

Participatory Impact Assessment (PIA) gaat uit van een actieve participatie van de doelgroep bij het evalueren. Daarbij staat de volgende vraag centraal: “welk verschil maken wij?” De nadruk wordt gelegd op de betrokkenheid van de doelgroep bij het evalueren van resultaten, effecten en impact. Daarbij wordt stilgestaan bij zowel de positieve als de negatieve veranderingen (Catley et al., 2007). PIA biedt niet alleen een handig hulpmiddel voor het ontdekken welke verandering plaats heeft gevonden, maar bekijkt ook in hoeverre de veranderingen die de doelgroep ervaart voortkomen uit de projectactiviteiten. Daarbij wordt maatschappelijke impact gemeten aan de hand van kwalitatieve indicatoren, die vervolgens via participatieve rangschikking en scoringsmethoden worden vertaald naar numerieke scores (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). Het uitvoeren van een PIA beslaat de volgende acht fasen (Catley et al., 2007):

1. Definiëren van de vragen die antwoord behoeven.
2. Definiëren van de omvang van het project (tijd en ruimte).
3. Identificeren van indicatoren van impact.
4. Bepalen welke methoden gebruikt worden voor het meten van verandering.
5. Bepalen van de grootte van de steekproef aan de hand waarvan impact gemeten wordt.
6. Bepalen in hoeverre projectactiviteiten hebben bijgedragen aan verandering.
7. Gebruik van informatiebronnen om de resultaten te controleren en vergelijken.
8. Rapporteren en bespreken van resultaten met de gemeenschap/doelgroep.

Base of the Pyramid Impact Assessment Framework

Het Base of the Pyramid Impact Assessment Framework is een methode die is ontworpen om impact te evalueren, betere investeringsbeslissingen mogelijk te maken en vorm te geven aan de organisatiestrategie. De methode gaat uit van de Base of the Pyramid (BoP), een economisch model dat de wereldbevolking op basis van inkomen in drie groepen onderverdeelt (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). In het model bevindt de grootste en armste groep zich in de bodem van de piramide. Deze groep is de belangrijkste doelgroep voor hulporganisaties en vormt de BoP-markt. Het uitgangspunt van het BoP Impact Assessment Framework is vast te stellen wie in de BoP-markt wordt beïnvloed door projectactiviteiten, en in welke mate dit gebeurt (London, 2009). Een BoP Impact Assessment begint met een analyse die de te verwachten positieve en negatieve effecten van een project op de doelgroep

vaststelt. Daarbij wordt ook rekening gehouden met de verwachte grootte van deze effecten en de waarschijnlijkheid dat de effecten daadwerkelijk plaats zullen vinden. Op basis van deze analyse kan de opzet van het project waar nodig bijgeschaafd worden. Vervolgens vindt een prestatieanalyse plaats, waarbij indicatoren voor prestatie worden opgesteld die de meest opvallende effecten kunnen meten. Tevens wordt een aanpak voor dataverzameling bepaald. Hierbij wordt zowel aandacht besteed aan de doelgroep als aan een controlegroep met belanghebbenden die niet in aanraking komen met projectactiviteiten en eventuele gevolgen hiervan (Ten Hoorn & Stubbe, 2013). Door het BoP Impact Assessment Framework toe te passen worden uiteindelijk zowel input en output als positieve en negatieve effecten op de doelgroep, en daarmee impact, systematisch vastgelegd.

Logical Framework

Het Logical Framework wordt ingezet om de relatie tussen de benodigde middelen, de activiteiten die worden uitgevoerd, en de effecten die hieruit voortkomen, vast te leggen. De methode gaat er vanuit dat succes een synoniem is voor effectiviteit, oftewel de mate van verwezenlijking van doelstellingen. Projecten worden ontwikkeld om doelstellingen te verwezenlijken en succes wordt gemeten in termen van hoe goed aan deze doelstellingen is voldaan (Baccarini, 1999). Daarbij is het van belang te beseffen dat een project in feite bestaat uit een hiërarchie van gekoppelde doelstellingen. Deze hiërarchie kan geïdentificeerd en gestructureerd worden aan de hand van het Logical Framework, ook wel 'logframe' genoemd (Baccarini, 1999). Het Logical Framework maakt gebruik van een 'topdown' benadering om een hiërarchie van projectdoelen te formuleren waarbij, op elk niveau, de lagere doelen de middelen zijn om de hogere doelen te bereiken. Het Logical Framework is in essentie dus gebouwd op causale verbanden, met het idee dat als een bepaalde activiteit wordt ondernomen, dit uiteindelijk leidt tot een bepaalde impact. Het Framework levert in deze vorm een helder overzicht van de totale omvang van het project voor alle belanghebbenden (Baccarini, 1999).

Bijlage B Lijst fondsen

De informatie over de fondsen is van de websites van de fondsen gehaald.

Adessium Foundation <http://www.adessium.org>

“Adessium Foundation streeft naar een samenleving die mensen stimuleert in harmonie te leven met elkaar en met hun omgeving. De stichting werkt aan een evenwichtige samenleving gekenmerkt door integriteit, balans tussen mens & natuur en medemenselijkheid. Adessium Foundation geeft invulling aan haar missie door begunstigden te selecteren die zich richten op onderwerpen van maatschappelijk belang. Deze begunstigden streven naar het bewerkstelligen van een blijvend positieve verandering in de samenleving. De stichting steunt organisaties in Nederland alsook initiatieven gericht op de Europese samenleving en de daarop van invloed zijnde factoren. Naast financiële bijdragen verleent Adessium Foundation ondersteuning gericht op capaciteitsversterking van deze organisaties.”

Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten <http://www.fondsbjp.nl>

“Het Fonds Bijzondere Journalistiek Projecten verleent financiële steun aan artikelen, reportages, longreads, journalistieke boeken en biografieën. Met kleinschalige subsidies beoogt het Fonds BJP journalisten in staat te stellen zich langdurige te verdiepen in een onderwerp of thema. Het gaat om projecten die zodanig tijdrovend van aard zijn dat zij naar verwachting zonder deze financiële steun niet tot stand zullen komen.”

SIDN fonds <https://www.sidnfonds.nl/>

“SIDN fonds staat voor een sterk internet voor iedereen. We ondersteunen projecten en ideeën, waarbij het algemeen belang voorop staat en die bijdragen aan onze doelstellingen:

- Versterking van het internet: Het realiseren van een open en vrij internet dat voor iedereen toegankelijk is. Een internet waarop mensen kunnen vertrouwen en bouwen en dat optimaal wordt benut, omdat mensen zich veilig voelen om vrij met elkaar te communiceren, samen te werken en informatie te delen. Denk hierbij aan innovatieve toepassingen van digitale technologie en software/hardware die het internet versterken en die bij voorkeur toegankelijk zijn voor alle gebruikers.
- Empowerment van de gebruiker: Vergroting van kennis en vaardigheden van internetgebruikers. Denk hierbij aan projecten die de bewustwording over internet vergroten en/of internetgebruikers – in het bijzonder kinderen- uitrusten met de kernvaardigheden om zich vrij en veilig op internet te kunnen bewegen.

- Tech for Good: Stimuleren van creatief en innovatief gebruik van internet, waarmee maatschappelijke en/of economische impact wordt gerealiseerd. Denk hierbij aan ‘Tech for Good’ projecten, baanbrekende oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken, bijvoorbeeld op het terrein van onderwijs, zorg, duurzaamheid of veiligheid. Maar ook aan nieuwe vormen van bedrijvigheid, nieuwe business modellen of nieuwe manieren van werken ten gunste van het algemeen belang.”

Stichting Democratie en Media <http://www.stdem.org>

“Stichting Democratie en Media heeft als statutaire doelstelling om totalitaire verschijnselen in het maatschappelijke en politieke leven te bestrijden, te ijveren voor een daadkrachtige democratie en voor pluriforme, opiniërende media. (...) Deze doelstelling vertaalt zich in het heden in een missie om te investeren in onafhankelijke, kritische media en een sterke, integere democratische rechtstaat. Stichting Democratie en Media doet dit onder andere door financiële steun te verlenen aan organisaties, projecten en andersoortige initiatieven die deze missie uitdragen. Indien gewenst geeft de stichting (extern) organisatorisch advies en/of brengt verschillende initiatieven met elkaar in verbinding. De doelstellingen van de stichting zijn onderverdeeld in vijf pijlers.

- Doelstelling 1: Stimuleren van onafhankelijke, kritische media

- Waarheidsvinding
- Media-innovatie

- Doelstelling 2: Waarborgen en hooghouden van een sterke, integere democratische rechtsstaat

- Fundamentele rechten en vrijheden
- Daadkrachtige democratie
- Ge- en herdenken.”

Stimuleringsfonds Creatieve Industrie <http://stimuleringsfonds.nl>

“Het stimuleringsfonds wil een wezenlijke bijdrage leveren aan de kwaliteit van de professionele ontwerppraktijk binnen en vooral ook tussen de disciplines architectuur, vormgeving en digitale cultuur. Onderdeel van dit streven is de interdisciplinaire wisselwerking tussen het culturele, maatschappelijke en economische domein. Het Stimuleringsfonds ondersteunt bijzondere en vernieuwende projecten en activiteiten van ontwerpers, makers en culturele instellingen in de creatieve industrie. Alle bijdragen hebben tot doel de creatieve sector te verrijken en door samenwerking te streven naar een op cultuur en kennis gedreven creatieve economie. Het Stimuleringsfonds stimuleert de productie en

presentatie van architectuur, vormgeving en digitale cultuur uit Nederland in binnen- en buitenland. Tegelijkertijd draagt het fonds via subsidies en programma's bij aan het formuleren van breed gedragen ontwerpoplossingen voor maatschappelijke vraagstukken.”

Stimuleringsfonds voor de Journalistiek <http://www.svdj.nl>

“Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek stimuleert de kwaliteit, diversiteit en onafhankelijkheid van de journalistiek door met geld, kennis en onderzoek de vernieuwing van de journalistieke infrastructuur in Nederland te bevorderen. Dit gebeurt onder meer middels subsidieregelingen. De Innovatieregeling steunt start-ups en bestaande bedrijven die de journalistiek vernieuwen met een innovatief project. Onder meer Blendle, Local Focus en De Correspondent hebben met steun van het Fonds hun project kunnen opzetten of ontwikkelen The Challenge is een regeling specifiek gericht op jonge journalisten (derde- of vierdejaars student of net afgestudeerd), die in een serie masterclasses werken aan de vernieuwing van de journalistiek. Het uiteindelijke doel daarbij is het oprichten van een eigen start-up, waar het Stimuleringsfonds financieel aan kan bijdragen.”

Bijlage C Lijst projecten

De informatie over de projecten is van de website van SIDN fonds gehaald

CodeUur

“Coderen is het lezen en schrijven van de toekomst. In onze snel digitaliserende maatschappij wordt het voor kinderen steeds belangrijker om niet alleen digitaal vaardig te zijn, maar ook te begrijpen hoe technologie werkt. In diverse Europese landen heeft coderen al een vaste plek binnen het onderwijs. SIDN fonds deelt de ambitie om coderen ook in Nederland structureel in de klas te krijgen en werkt samen met CodeUur om verdere samenwerking tussen relevante partijen en initiatieven op dit vlak te stimuleren.”

Dinst

“Senioren wonen steeds langer thuis en de behoefte aan betrouwbare dienstverlening aan huis, zoals een pedicure of thuiskapper, wordt steeds groter. ‘Dinst’ is een online marktplaats voor senioren en mantelzorgers, waarop gescreende professionals hun diensten aanbieden. Met dit project wordt het platform verbeterd en landelijk uitgerold. Zo komen er online tools om afspraken eenvoudiger te kunnen plannen en beheren, die makkelijk bruikbaar zijn voor senioren met beperkte internetvaardigheden.”

Gamification van onderzoeksjournalistiek

“Dit project maakt van betrokken burgers co-journalisten door hen direct te betrekken bij productie en publicatie van onderzoeksjournalistiek. Door inzet van behavioral design en gamification wordt het publiek op een aantrekkelijke en interactieve manier betrokken bij het journalistieke proces. De inzet van expertise van lezers (wisdom of the crowd) verhoogt de kwaliteit van de journalistiek en leidt tegelijkertijd tot engagement en nieuwe vertelvormen.”

Hack Your Future

“HackYourFuture is een programmeeropleiding voor vluchtelingen, waarmee zij zich tijdens hun beginperiode in Nederland in zes maanden tijd kunnen omscholen tot programmeur. Hiermee worden de kansen op de arbeidsmarkt vergroot en een nuttige tijdsbesteding geboden gedurende een periode waarin vluchtelingen normaal gesproken ‘stilst zitten’ in een AZC. Naast programmeren maken de studenten kennis met de Nederlandse manier van werken en leren ze in teams werken en solliciteren. De filosofie van HackYourFuture heeft zich met een eerste groep vluchtelingen bewezen.”

Insert_User

“Startups zijn dankbaar materiaal voor vergezichten: media verslinden ze en hogescholen hengelen scholieren de startup voor als dé weg naar succes. Maar het startup-ecosysteem ligt ook steeds vaker onder vuur. In 2015 ondersteunde SIDN fonds het project Witboek Privacypraktijken dat liet zien hoe privacy en databescherming bij startups niet altijd top of mind zijn. En hoe startups weliswaar goed zijn in disrupten, maar niet altijd oog hebben voor de maatschappelijke consequenties van hun diensten. In een vervolg op Witboek Privacypraktijken duikt Insert_User dieper de Nederlandse startup scene in. Door middel van een podcast en online community onderzoekt Insert_User de cultuur, verhalen en ambities van Nederlandse startups en stimuleert het good practices op het gebied van privacy en databescherming.”

Konnektid

“De deeleconomie groeit sterk. Buren lenen elkaar spullen, delen hun auto en geven overtollig eten weg via online platforms. Konnektid is de grootste kennis deel community van Nederland waar je alles kunt leren van burens en professionele docenten. Wil je leren om een wordpress website te bouwen, hoe je photoshop gebruikt of een taal leren spreken? Ga naar Konnektid, stel je vraag en zij vragen actief rond naar iemand die je kan helpen. Daarna plan je een afspraak in en ga je aan de slag.”

MEDIAGAMES

“Minderjarigen in justitiële jeugdinstellingen hebben als geen ander 21e eeuwse vaardigheden nodig om een basis voor hun toekomst en nieuwe kansen te creëren. Tot voor kort hadden zij geen toegang tot ICT en internet. Nu daar verandering in is gekomen, neemt ook de behoefte toe om digitale toepassingen in de dagelijkse begeleiding te integreren. Met name games (digitale rollenspellen bijvoorbeeld) lijken potentie te hebben om de effectiviteit van de geboden hulp te vergroten. MEDIAGAMES ontwikkelt een modulaire blended leeromgeving, die binnen de huidige methodiek in justitiële jeugdinstellingen gebruikt kan worden.”

Open registratie verkochte download links van e-books

“Het is je goed recht om met jouw eigendom te doen wat je wilt. Ook doorverkopen. Dat het een digitaal goed is, mag geen verschil maken. Voor e-boeken is dit mogelijk via het online platform Tom Kabinet. Voor €2,- koop je een e-boek, waarvan een deel naar de auteur gaat. Als je een digitaal goed verkoopt, moeten partijen kunnen controleren welke links zijn

doorverkocht. Tom Kabinet ontwikkelt een Application Programming Interface (API) om deze controle mogelijk te maken. Zodra het werkt, wordt de techniek beschikbaar gesteld en kan iedereen in het digitale domein ervan gebruik maken om de tweedehands digitale goederenmarkt verder uit te breiden.”

Patiëntenforum Miner

“Gemiddeld krijgt één op de drie Nederlanders kanker. Op internetplatforms en patiëntenfora zoals kanker.nl zoeken lotgenoten steun bij elkaar en delen zij tips en ervaringen, die voor andere patiënten, maar ook artsen en onderzoekers heel waardevol zijn. Via een webapplicatie en via innovatieve datamining wil dit project juist deze door patiënten zelf gegenereerde informatie beter ontsluiten en zo een bijdrage leveren aan de kwaliteit van leven van kankerpatiënten.”

Waarom Weet Mijn Koelkast Dat Ik Jarig Ben?

“Internet of Things (IoT) heeft de potentie om met slimme apparaten ons dagelijkse leven prettiger, efficiënter en gemakkelijker te maken. Nu makers en bedrijven hier volop mee bezig zijn, is het van belang dat ook consumenten inzien wat het internet der dingen voor hen betekent en waar ze zelf op kunnen letten. Want achter het IoT gaat ook een onzichtbare wereld schuil waarbij onze data veel geld opleveren. Het project, gestart vanuit het IoT Design Manifesto, bestaat uit een campagne met onder meer een expositie van nieuw ontwikkelde IoT producten tijdens de Dutch Design Week 2016. Het doel is consumenten bewuster te maken en de maatschappelijke discussie over de impact van IoT een impuls te

Bijlage D Topiclists

Topiclist fondsen

Introductie

Hartelijk dank voor uw deelname en de tijd die u heeft vrijgemaakt voor dit interview. Mijn onderzoek focust zich op het evalueren van de maatschappelijke impact binnen de context van Nederlandse fondsen. Het doel van dit interview is het inventariseren van verschillende ervaringen van verschillende fondsen en projecten, zodat uiteindelijk adviezen kunnen worden opgesteld met betrekking tot het kwalitatief evalueren van de maatschappelijke impact van gesubsidieerde projecten.

Het onderzoek bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat vooral in op (de definitie van) maatschappelijke impact, het andere deel gaat vooral in op het evalueren van maatschappelijke impact. Voordat we beginnen wil ik vragen of u er akkoord mee gaat dat het interview zal worden opgenomen. Heeft u voordat we beginnen nog verdere vragen?

Deel 1: Definiëren van maatschappelijke impact

- Wat voor soort impact wil uw fonds hebben?

- Op de samenleving? Maatschappelijk? Eventueel andere soorten impact?
- Wat wil het fonds met haar projecten bereiken?
- Hoe is de impact die uw fonds wil hebben vertaald in de doelstellingen?
 - Kunt u uitleggen hoe deze doelstellingen terugkomen in de activiteiten van het fonds?

- Wil uw fonds buiten financiële investeringen ook impact realiseren?

- Doet het fonds meer dan alleen geld geven? Kennis? Netwerk?

Impact op doelgroep en andere betrokkenen (Liket et al., 2010; Kolodinsky et al., 2006)

- U heeft aangegeven dat vanuit uw fonds op deze manier over impact wordt gedacht. Op wie of wat wilt u impact hebben?

- Wie zijn de doelgroepen?
- Waarom deze groep(en)?

Bedoelde en onbedoelde, positieve en negatieve effecten (Liket et al., 2010; Wainwright, 2002)

- Kunnen de investeringen die uw fonds doet of de manier waarop uw fonds werkt ook onbedoelde effecten hebben?

- Zowel positief als negatief?

Ten opzichte van een benchmark (Liket et al., 2010; Clark et al., 2004)

- Waarom is uw fonds nodig? Wat is de toegevoegde waarde van uw fonds?
 - Waarom kan de Nederlandse samenleving/de mediasector/de journalistiek niet zonder uw fonds?

Deel 2: Het evalueren van maatschappelijke impact

- Hoe meten/evalueren jullie bij uw fonds op dit moment impact?

Positieve/negatieve gevolgen (Liket et al., 2010; Wainwright, 2002; Vanclay, 2003)

- Kijken jullie bij het evalueren alleen naar de impact die jullie voor ogen hadden?
 - Analyseren jullie ook andere/onbedoelde impact?
 - Waarom wel of niet?
- Wat doen jullie naderhand met de evaluatie?
 - Wat is het doel van de evaluatie?
 - Evalueren jullie alleen om te bekijken welke impact jullie hebben of moet dit ook vanuit de overheid/geldverstrekkers?

Moment van evaluatie (Ten Hoorn & Stubbe, 2013)

- Zou u kort uiteen kunnen zetten hoe een ‘projectproces’ verloopt, vanaf het moment van aanmelden tot de afronding?

Eventueel voor het doorvragen/als dit nog niet ter sprake is gekomen als geheugensteuntje:

- Op welk moment in het projectproces gaat u nadenken over maatschappelijke impact?
 - Vraagt u projectleiders bij de aanmelding iets te schrijven over de impact die zij willen behalen of hoe zij relateren aan de doelstellingen van het fonds?
 - Is in een vroeg stadium vastleggen wat het fonds/een project wil bereiken nuttig?
 - Door bijvoorbeeld van tevoren doelstellingen op te stellen
 - Waarom wel of niet?
 - Evalueert u ook tijdens de loop van een project welke impact bereikt is of wordt?
 - Waarom wel of niet?
 - Hoe?
 - Onderzoekt u na afronding van een project of het project heeft bijgedragen aan de doelstellingen van het fonds?
 - Waarom wel of niet?
 - Hoe?
 - Blijft het fonds na afronding van het projectproces nog betrokken bij het project?
 - Waarom wel of niet?
 - Hoe?
 - Wat is volgens uw fonds het belangrijkste moment van evalueren?

- Achteraf of juist vroegtijdig bespreken wat u wil bereiken?
- Waar legt uw fonds de nadruk op?
- Waarom?
- Hoe gaat het fonds om met het causaliteitsprobleem dat komt kijken bij het evalueren van maatschappelijke impact? Hoe weten jullie of jullie bijdrage heeft geleverd tot de uiteindelijke impact?
 - Hoe wordt vastgesteld of effecten door het project komen of door externe factoren?
 - Worden externe factoren meegewogen?
 - Waarom wel of niet?
 - Hoe worden deze factoren gemeten?

Samenvattend

- Jullie evalueren bij fonds X op dit moment maatschappelijke impact op deze manier. Kunt u concreet benoemen wat hierbij uitdagingen vormen?
- Zitten er nog praktische uitdagingen aan verbonden?
 - Op het gebied van financiën, mankracht etc.
- Welke verbeteringen zouden jullie willen aanbrengen in jullie manier van evalueren?

Afsluiting

- Tot slot wil ik nog vragen of ik uw naam mag gebruiken als ik quotes weergeef in mijn masterthesis.
- Heel erg bedankt voor uw antwoorden. Heeft u zelf nog vragen/opmerkingen? Of wilt u iets dat eerder besproken is nog toelichten?
- Mocht u achteraf nog vragen of opmerkingen hebben, dan kunt u altijd contact met mij opnemen via de mail. Nogmaals bedankt voor uw medewerking.

Topiclist projecten

Introductie

Hartelijk dank voor uw deelname en de tijd die u heeft vrijgemaakt voor dit interview. Mijn onderzoek focust zich op het evalueren van de maatschappelijke impact binnen de context van Nederlandse fondsen. Het doel van dit interview is het inventariseren van verschillende ervaringen van verschillende fondsen en projecten, zodat uiteindelijk adviezen kunnen worden opgesteld met betrekking tot het kwalitatief evalueren van de maatschappelijke impact van gesubsidieerde projecten.

Het onderzoek bestaat uit twee delen. Het eerste deel gaat vooral in op (de definitie van) maatschappelijke impact, het andere deel gaat vooral in op het evalueren van

maatschappelijke impact. Voordat we beginnen wil ik vragen of u er akkoord mee gaat dat het interview zal worden opgenomen. Heeft u voordat we beginnen nog verdere vragen?

Algemene vragen

- Kunt u kort iets vertellen over het project dat u leidt?
 - Hoe ver is het project? Is het al volledig afgerond? Is de samenwerking met het fonds al afgelopen?

Deel 1: Definiëren van maatschappelijke impact

- Wat wilt u met uw project bereiken?
- Wanneer is het project voor u geslaagd?
- Wanneer is het project voor het fonds geslaagd?
 - Is dat in lijn met elkaar? Hoe verhoudt wat het fonds van u verwacht zich tot wat u zelf wil bereiken?
- Hanteert uw project doelstellingen?
 - Zo ja, welke?
 - Kunt u uitleggen hoe deze doelstellingen terugkomen in de activiteiten van het project?

Effect dat wordt ervaren door doelgroep en andere betrokkenen (Liket et al., 2010; Kolodinsky et al., 2006)

- Voor welke doelgroep(en) heeft u uw project opgezet?
 - Waarom deze doelgroep(en)?

Bedoelde en onbedoelde, positieve en negatieve effecten (Liket et al., 2010; Wainwright, 2002)

- Kan uw project ook onbedoelde effecten hebben (gehad)?
 - Zowel positief als negatief?

Ten opzichte van een benchmark (Liket et al., 2010; Clark et al., 2004)

- Hoe belangrijk is de investering van het fonds voor u?
 - Waarom?
- Wat zou er gebeurd zijn als u deze investering niet zou hebben gehad?
- Heeft u naast een financiële investering ook andere bijdragen van het fonds gehad? Op het gebied van kennis, netwerk etc.
 - Wat heeft u hieraan gehad?

Deel 2: Het evalueren van maatschappelijke impact

- Hoe belangrijk vindt u het halen van de doelstellingen?
- Hoe bekijkt u of u de doelstellingen heeft behaald?

- Hoeveel tijd besteedt u daaraan?
- Hoe belangrijk vindt u het evalueren van impact?
 - Is het evalueren van impact iets waar u sowieso mee bezig bent of iets wat u doet omdat daar om gevraagd wordt door het fonds? Wordt u meer ‘gedwongen’ vanuit het fonds om na te denken over impact dan u zelf zou doen?
- Hoe meet/evalueert u op het moment impact?
 - Hanteert u daarbij de doelstellingen van het project?
 - Hanteert u daarbij de doelstellingen van het fonds waar u aan verbonden bent?
 - Waarom wel of niet?
 - Is er een onderscheid tussen evalueren in de zin van wat het fonds van het project verwacht en wat het project zelf doet?

Positieve/negatieve gevolgen (Liket et al., 2010; Wainwright, 2002; Vanclay, 2003)

- Heeft uw project ook impact op een manier die u niet voorzien had bij de start?

Moment van evaluatie (Ten Hoorn & Stubbe, 2013)

- Zou u kort uiteen kunnen zetten hoe uw ‘projectproces’ bij het fonds is verlopen, vanaf het moment van aanmelden tot de (eventuele) afronding?
- Op welk moment in het projectproces bent u gaan nadenken over maatschappelijke impact?
 - Heeft u bij de aanmelding iets geschreven over de impact die u wilde behalen of hoe uw project relateert aan de doelstellingen van het fonds?
 - Is in een vroeg stadium vastleggen wat het project wil bereiken nuttig?
 - Door bijvoorbeeld van tevoren doelstellingen op te stellen
 - Waarom wel of niet?
 - Evalueert/evalueerde u ook tijdens de loop van uw project welke impact bereikt is of wordt?
 - Waarom wel of niet?
 - Hoe?
 - Heeft u tussentijds de doelstellingen van het project aangepast?
 - Hoe komt dat?
 - Heeft het fonds daar invloed op gehad?
 - Heeft u na afronding van het project bij het fonds onderzocht of het project heeft bijgedragen aan de doelstellingen van het fonds?
 - Waarom wel of niet?
 - Hoe?
 - Heeft u na afronding van het project bij het fonds onderzocht of het project heeft

bijgedragen aan de eigen opgestelde doelstellingen?

- Waarom wel of niet?

- Hoe?

- Heeft u ervaring met andere fondsen?

- Welke?
- Hoe verschillen deze fondsen van elkaar?

Samenvattend

- U evalueert op dit moment maatschappelijke impact op deze manier. Kunt u concreet benoemen wat hierbij uitdagingen vormen? Waar worstelt u mee?

- Zitten er nog praktische uitdagingen aan verbonden?

- Op het gebied van financiën, mankracht etc.

- Hoe zou u het liever aanpakken?

Afsluiting

- Tot slot wil ik nog vragen of ik uw naam mag gebruiken als ik quotes weergeef in mijn masterthesis.

- Heel erg bedankt voor uw antwoorden. Heeft u zelf nog vragen/opmerkingen? Of wilt u iets dat eerder besproken is nog toelichten?

- Mocht u achteraf nog vragen of opmerkingen hebben, dan kunt u altijd contact met mij opnemen via de mail. Nogmaals bedankt voor uw medewerking.

Bijlage E Toestemmingsformulier

Toestemmingsformulier deelname wetenschappelijk onderzoek

Beschrijving

U bent uitgenodigd om deel te nemen aan een onderzoek naar het evalueren van de maatschappelijke impact van gesubsidieerde projecten. Het doel van het onderzoek is op basis van inzichten en ervaringen van zowel fondsen als projectleiders adviezen op te stellen met betrekking tot het kwalitatief evalueren van de maatschappelijke impact van gesubsidieerde projecten. Uw instemming betekent dat u toestemming geeft voor een interview. Voor het garanderen van de betrouwbaarheid van het onderzoek zullen er audio-opnames gemaakt worden. Deze opnames zullen uitsluitend gebruikt worden bij het uitwerken van het interview en het verwerken van de informatie.

Gegevens

Voor dit onderzoek worden interviews uitgevoerd met experts. Naam en functie worden benoemd in het onderzoeksverslag. Dit wordt enkel gedaan ter verduidelijking van de case en ter ondersteuning van de bevindingen.

Tijdsduur

Het interview duurt tussen de 45 en 60 minuten. De afspraak vindt plaats op een locatie en tijd die voor u het beste uitkomt.

Rechten van deelname

Deelname aan het onderzoek is geheel vrijblijvend en u kunt uw deelname daarom te allen tijde stoppen. In dat geval zullen alle verzamelde gegevens worden verwijderd. U heeft daarnaast het recht om bepaalde vragen niet te beantwoorden. Naam en functie worden alleen gebruikt ter ondersteuning van de resultaten.

Contact en vragen

Voor vragen en/of opmerkingen over het onderzoek kunt u contact opnemen met Maaïke de Boer: 453982mb@eur.nl. Mocht u vragen hebben over uw rechten als participant of ontevreden zijn over het interview, dan kunt u (eventueel anoniem) contact opnemen met Dr. Mijke Slot van de Erasmus School of History, Culture and Communication: slot@eshcc.eur.nl

Toestemming

Door toestemming te verlenen geeft u aan dat u dit document heeft gelezen en begrepen en dat u mee wilt doen aan het onderzoek door middel van het interview. U bent niet verplicht dit formulier te ondertekenen. Uw mondelinge toestemming is ook voldoende.

Naam

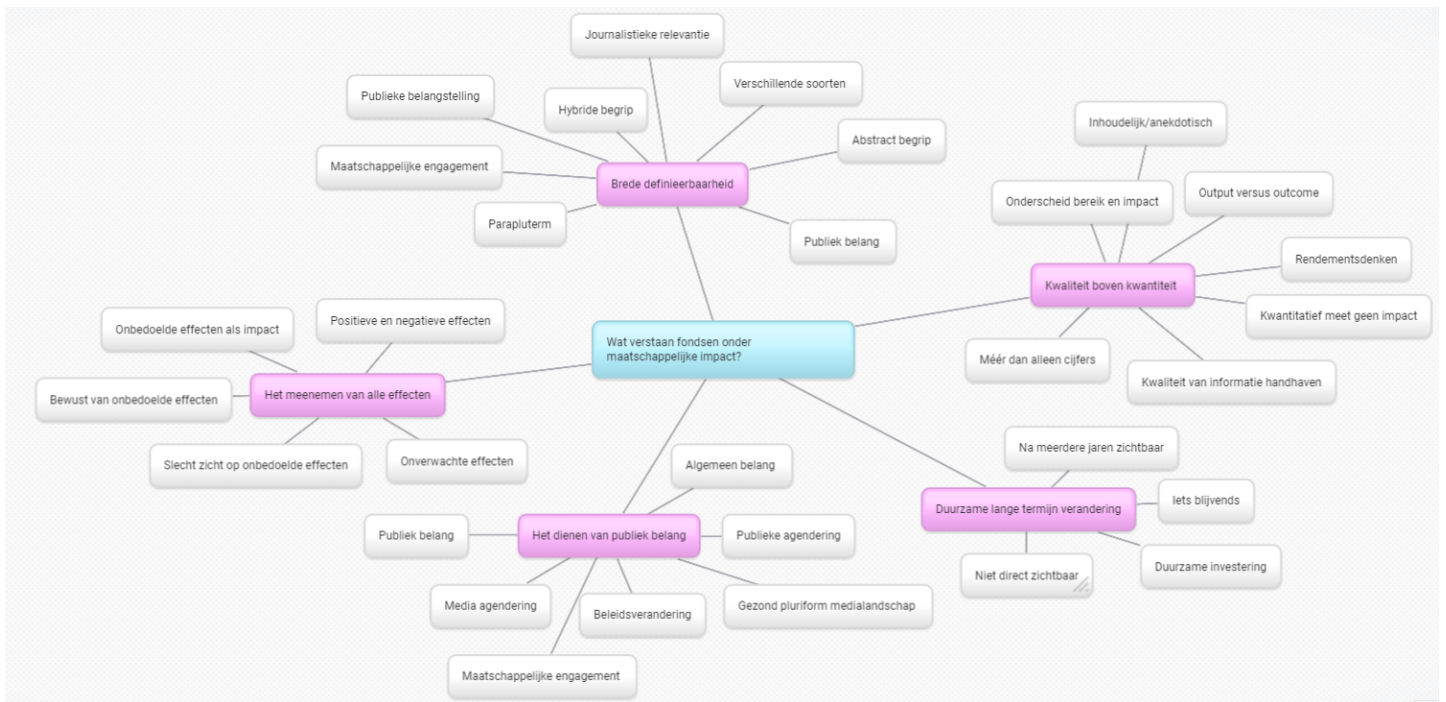
Handtekening

Datum

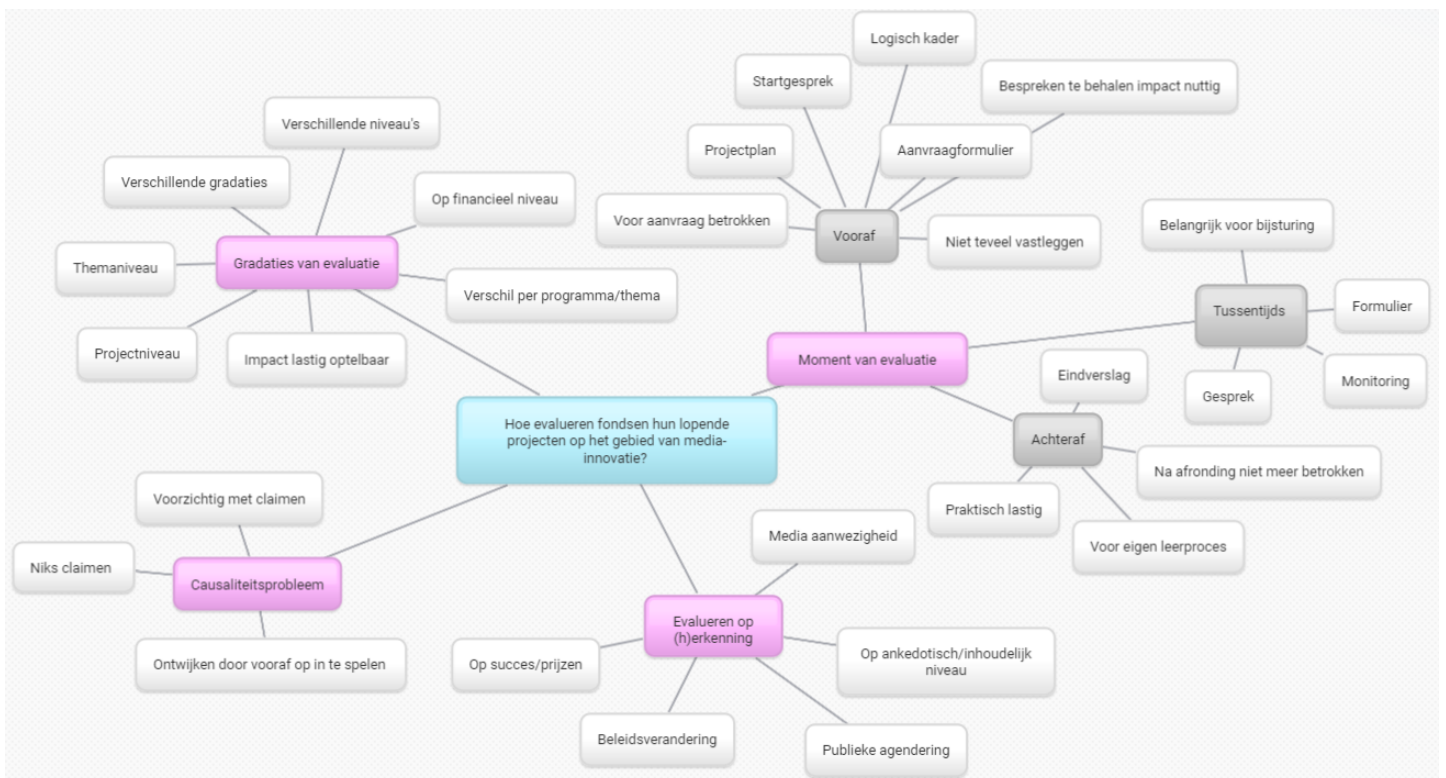
Dit exemplaar mag u houden

Bijlage F Netwerkschema's data-analyse

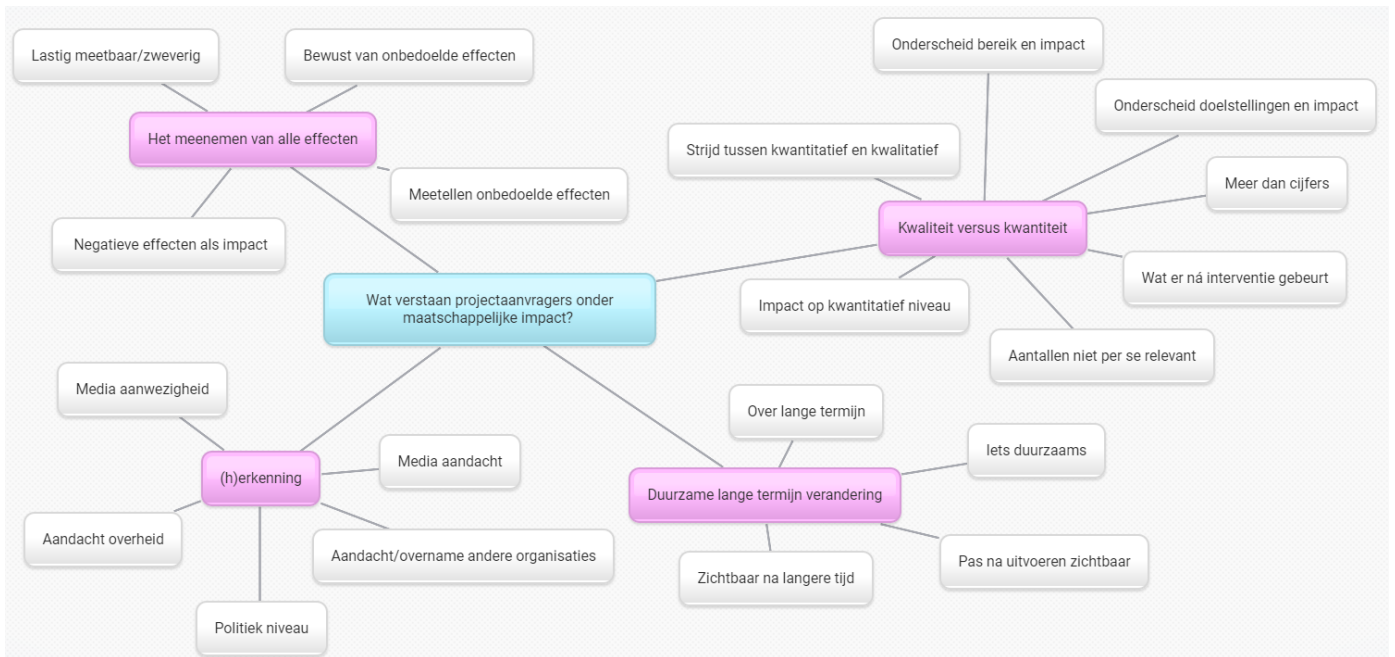
Netwerk van codes omtrent de definitie van maatschappelijke impact door fondsen

Netwerk van codes omtrent de impactevaluatie door fondsen

Netwerk van codes omtrent definitie van maatschappelijke impact door projectaanvragers

Netwerk van codes omtrent de impactevaluatie door projectaanvragers

